

კახური კახი

საქართველო

№ 27.

15 თებერვალი, 1922 წელი.

№ 27.

გაბი სივრთხილა!

ხალხის გულსწყრომამ უმაღლეს წერტილს მიაღწია, ისე როგორც ოკუპანტების თავგასულობამ და სისხლის მოყვარობამ. ერთი მუჟა კომუნისტები—უცხო იარაღს დაყრდნობილნი ხალხის სისხლში ჩაღრმობით ფიქრობენ თავის ტახტის გამაგრებას, «შიში შეიქმს სიყვარულსა» მსჯელობენ ისინი და რეპრესიის მუხრუქებს უჭერენ გათვითცობიერებულ და თავის ეროვნულ პოზიციებზე გამაგრებულ ქართველ მოქალაქეთ. უკანასკნელი ცნობები საგნება ამბებით დახვრეტის, დაჭერის, დატუსაღების, არის ხმები დაჭერილთა რუსეთში გადასახლების, ან საზღვარ-გარეთ გაგზავნის ერთი სიტყვით, თავიდან იშორებენ ერის გონებრივ ძალას, მის ენერჯიულ, მოწინავე წევრებს, რომელნიც ხალხის საერთო სიმპატიით და ნდობით სარგებლობენ.

ხალხის გულში ენთება სამართლიანი ცეცხლი შურისძიების, იგუბება ბოღმა სიძულვილის, მტერზე ჯავრის ამოყრის. და ეს კეთილშობილური მისწრაფებები, ეს თავდადებული სურვილი მტერთან გასწორების—უდავო და საუკეთესო თავგება ქართველი ხალხის მომავალი განთავისუფლების. ეს დაუშრეტელი ენერჯია თავის ეროვნული სახის და კულტურული დემოკრატიული გზის დაცვის და დაბრუნების,

უძლიერესი ფაქტორია ჩვენი მომავლის გამოჭედის.

მაგრამ ჩვენ მაინც გვინდა აქ ერთი გაფრთხილებელი სიტყვა ვუძღვნათ ქართველ მებრძოლთ.

განსაკუთრებით მათ, ვინც მტრისგან შეწუხებული უკვე გაჭირვალა უტყუარ და ყველაზე მეტ შევიწროებას და დევნას თომენს მოსკოვის მოსყიდული აგენტებისაგან. ჩვენ გვინდა გავაფრთხილოთ იგინი პარტიზანულ გამოსვლებისაგან, ხალხის ენერჯიის ნაწილობრივ და უადგილო დახარჯვისაგან. ეჭვი არ გვეპარება, მასის თანაგრძნობა არ აკლია მათ, ხალხი ყველგან იმედის თვალით შესცქერის, როგორც თავდადებულ თანამებრძოლთ. და ყოველი აქტიური შურისძიების, მათ მიერ ჩადენილი, ესეც უდავოა, ერთგვარათ გულს მოხვდება, მოეფონება, და ეამება. მაგრამ სწორეთ ამ სიამეში არის შხამიც ამ შურისძიების, ამ ვერძო გამოსვლების, ანგარიშის გასწორება მოსული მტრისათვის—ეს სახალხო მოძრაობის შედეგია, ეს მთელი ერის ეროვნული საქმეა. ვერძო გამოსვლები კი, რომელთა მიზანია ადგილობრივ რომელიმე ხელისუფლების მატარებელი დაფრთხოს, მხოლოდ გაღიზიანება იმ მოსყიდული ხალხის, რომელიც ჩვენში სისხლით შემოვიდა და დღესაც მხოლოდ ხიშტს ეკრძნობა.

ეს მათთვის საბუთის მიცემა ახალი სისხლის ღვრის გამოსაწვევათ.

ამ პარტიზანულ კერძო გამოსვლებით, რომელიც იშვიათად შეიძლება იყოს მიზანშეწონილი, საბუთი ეძლევა კომუნისტურ ჯალათებს უდანაშაულო მსხვერპლები შეიწიროს, როგორც ეს შეიწირეს უკვე ჩოლოყაშვილის გამოსვლების მომინჯებით.

კერძო გამოსვლა—შეუთანხმებელი გამოსვლა იარაღით ხელში—ეს ერის ძალების დეზორგანიზაციაა სწორეთ იმიტომ, რომ ხალხის თანაგრძობა ამ დევნილთა და მებრძოლთა მხარეზეა. ამას შეუძლია ხალხის უდროვან გატაცება ამა თუ იმ კუთხეში და ასე მისი გასრესის გაადვილება. ბოლშევიკებს სწორეთ ეს სურთ: ხალხმა თავი ვერ შეიკავოს, ცალცალკე იარაღი აისხას და ასე მათ საშვალეობა მისცეს ნაწილობრივთ მათი ჩახრჩობის, მათი ბანდიტებათ გამოცხადების, მათი მოძრაობის ადგილობრივ ბუნტათ მონათვისის და საშინელი საერთო რეპრესიების შემოღების.

ეს კი დეზორგანიზაციაა, რადგან ქსაქსავს ხალხის ძალას, მათ ურთიერთ კავშირს და ასუსტებს მათ ენერგიას. ერთგან დამარცხებას შეუძლია სხვაგან უკვე გულგატეხილობა დაბადოს, ერთგან გაღებული სისხლი შეიძლება მეორეთათვის დამაფიქრებელი გახდეს, საფრთხეთ შეიქნეს და ასე ბრძოლის და წინააღმდეგობის ენერგია მოდუნდეს.

არა, ამ კერძო ბრძოლით არ მოველინება საქართველოს განთავისუფლება. ეს აშკარათ ვით იმათთვის, ვინც იბრძვის, და იმათთვისაც ვინც მათ ეწინააღმდეგება.

კერძო გამოსვლები—ეს მხოლოდ ზარალია ეროვნული მასშტაბით, ამას გვეუბნება ჩვენ მშრალი ანგარიში, პოლიტიკური მოსაზრება, და იღვა ეროვნული თავისუფლების. ერის ხსნა მთელ ერის ხელშია—ასეთი უნდა იყოს ჩვენი დევიზი. მაშასადამე, ვინ უნდა მთლიანთ დაიარაღდოს, ერთსულოვან და მტკიცე ორგანიზაციულ კავშირით განმტკიცდეს. იგი უნდა მოწინააღმდეგეს შეხვდეს იმ ბრძოლის საშვალეობით, რომელიც ამა თუ იმ მომენტში შესაფერისია. ბოიკოტით, როცა ეს გამოსადეგია, პასიური წინააღმდეგობით, როცა ეს უფრო ად-

ვილი და მიზანშეწონილია, მტკიცე უფროდ მორჩილებასა და ბრძანების თუ დატყვევების საშვალეობებზე ყოველთვის, როცა კი ეს შესაძლებელია, ოკუპანტების სრული გარიცხით და გაძევებით ქართველ საზოგადოებიდან და სხვ. საქართველო ჯერ ისევ მებრძოლი მხარეა, მას იარაღი არ დაუტრია, არ შეუკრავს მტერთან ზავი არც შერიგების, არც დამორჩილების,—იგი განაგრძობს ბრძოლას, რომელიც თებერვლის 12-ს დაიწყო თავდასხმელების ინიციატივით და განაგრძობს მას ყველა საშვალეობებით, რომელიც გამოადგება. იგი მოითხოვს უტხო ჯარის გაყვანას და არ დაისვენებს მანამდე, სანამ ქვეყანა ამ შემოსეულ ელემენტისაგან არ გაიწმინდება. ეს სისტემატიური და გამუდმებული ბრძოლა დიდ გამოცდილებას მოითხოვს, დიდ დაკვირვებას და სიფრთხილეს გვავალებს.

და ამიტომ მხოლოდ ორგანიზაციული უნდა იყოს ჩვენი მოქმედება, მხოლოდ ხელმძღვანელ ორგანოების, საქართველოს განთავისუფლება რომ აქვთ მიზნათ დასახული, მხოლოდ მათი ხელმძღვანელობით უნდა ჩატარდეს ყოველივე აქტივობა. მთელი ვრი თავის მთავრობის გარშემო, მთელი ვრი ერთ მჭიდრო ორგანიზაციაში განუხრჩველათ პარტიისა, მთელი ვრი დარაზმული—აი თავდები განთავისუფლების. გაცხევით და ენდეთ გამოცდილ მებრძოლთ, ხალხის გულის მესაიდუმლეთ, მისთვის თავდადებულთ. და არც ერთი ნაბიჯი მათი საერთო კარნახის გარეშე!

ეს გვინდა ვუთხრათ ჩვენ მთელ ქართველ ხალხს, ეს გვინდა ვუთხრათ პირველყოფლისა იმათ, ვინც ბოლშევიკებისგან იძულებული ტყეთაა გაჭრილი. განსაკუთრებით მათი ვალია გამოიჩინონ დღეს უდიდესი სიმტკიცე სულის და დისციპლინის ერის წინაშე. თავის დაჭერა სათანადო მომენტში და გულისწყრომის შეკავება, როცა ეს საჭიროა, ისეთივე დიდი ეროვნული ღვაწლი და რევოლიუციონური აქტია, როგორც თავდადება და განწირულებით მტერზე კვეთება, როცა ბრძოლის ცეცხლი ტრიალებს.

და აი აქეთვე მოგიწოდებთ ჩვენ.

წერილები პარიზიდან.

ვერონის მაჯლაჯუნა.

ნამდვილი მაჯლაჯუნა, მაშ სხვა რაა ეს réparation! გაზეთს აიღებ, ამ სიტყვას კითხულობ; ორატორს უსმენ, იგივე გესმის; მთავრობანი დაობენ, სულ იმავეზე... უფრო საშინელი სიტყვა თითქოს არც კი მოუგონია ადამიანს დღიდან მისი გაჩენისა.

მერმე ვინ მოიგონა იგი, ვინ მოწამლა ვეროპას? უთუოთ არ დაიჯერებთ, რომ გიპასუხონ: ვილსონმა, პრეზიდენტმა ვილსონმა! სწორეთ იმან, ვინც ამ სამი წლის წინ მოველინა ვეროპას აღტქმულ მესიათ.

თქვენ გახსოვთ ვილსონის საზავო 14 მუხლი, მაგრამ კიდევ უკეთესი—თქვენ გახსოვთ რუსეთის რევოლუციის ლოზუნგი: ზავი უკონტრიბუციო და უანექსიო. აი, რა სურდა გაეყვანა ვილსონს ვერსალის კონფერენციაზე. მან განაცხადა პროფესორული ავტორიტეტით: კონტრიბუცია წარსულს ეკუთვნის, მისი მოთხოვნა დაუშვებელია. სამაგიეროთ ჩვენ მოვითხოვთ დამარცხებულთაგან მათი ბარბაროსობით დანგრეულ-გავერანებულის გასწორება, აღდგენა, ე. ი., რეპარაცია.

ლოიდ ჯორჯმა და კლემანსომ გადახედეს ერთმანეთს და ჩაიცივნეს, შემდეგ ორივე მოწიწებით დაეთანხმა პროფესორს. ისინი მაშინვე მიხვდნენ, რომ ეს სიტყვა გაუადვილებდა მათი მოთხოვნის კიდევ უფრო აწევას. და მართლაც, სარეპარაციო კომისიამ ორი წლის კვლევა-ძიების შემდეგ გამოითვალა, რამდენი უნდა გადახდეს გერმანიას მისგან დანგრეულ-გავერანებულის აღსადგენათ და აღმოჩნდა, რომ იგი უდრის 130 მილიარდ ოქროს მარკას!

სიტყვა კონტრიბუცია, ამ რიგათ, განდევნილი იქნა ვერსალის ხელშეკრულობიდან. მის მაგიერ იქ რეპარაცია ჩასწერეს. (ამოფიქვეს იქიდან სიტყვა ანექსიაც და ჩასწერეს მანდატი, ე. ი. გერმანიის კოლონიები გამარჯვებულებმა უნდა ხრან, მართალია, მაგრამ სახელით ისინი მათ არ ეკუთვნიან!) ვილსონი კმაყოფილი დარჩა. ლოიდ-ჯორჯი და კლემანსო კიდევ უფრო კმაყოფილი დარჩნენ.

გავიდა ზავის შეკვრიდან ერთი წელი, ორი, სარეპარაციო კომისია სულ იმას იკვლევდა, როგორც ვთქვით, რამდენი უნდა გადახდეს

გერმანიას, და გამარჯვებულნიც ტკბილად ცნებდნენ მის ცემოდენ. იყო დრო, როცა პარიზის ვერ გაივლიდი, რომ ერთი ფრანსისთვის არ მოგეკრა ყური: L'Allemagne payera! (გერმანია გადახდის). ამას გაიძახოდა დიდი და პატარა, ბურჟუა და აპაში (პარიზის კინტო).

მაგრამ, როცა საქმე გადახდაზე მიდგა, საშინელი და თავზარდამცემი რამ აღმოჩნდა: გერმანია უძღურია გაიღოს ამდენი ოქრო! სცადეს ძალათ გადახდევინება, ორიოდვე მილიარდი აართვეს კიდევ, მაგრამ ჩქარა შეამჩნიეს, რომ მოვალემ წაიჩოქა და საცაა მიწაზე გაიშხლართება სულთმოძრავი. ჩვენი დამოუკიდებლობის დროს მანეთი მეტი ღირდა, ვინემ დღეს გერმანიის მარკა. რამდენათ მეტ ოქროს მარკას იძენენ რეპარაციისათვის, იმდენი ეცემა ქალაქის მარკა და სახელმწიფო გაკოტრებისკენ მიექანება.

არის თათბირი, კონფერენციები. მოკავშირენი იკრიბებიან ლონდონში, პარიზში, კანში, ისევ ლონდონში. ბუბონენ, კამათობენ, ხმასაც კი იმაღლებენ, ლამის აეშალონ ერთმანეთს—სრულიად უნაყოფოთ, ამოთ, გამოსავალი ვერ უპოვიათ.

დაპირდაპირებულია ორი მეთოდი და ორი უძლიერესი ქვეყანა. არ იხდის, ძალათ გადავახდევინოთ—ამბობს საფრანგეთი; ვერ იხდის, დავასვენოთ—უპასუხებს ინგლისი.

თვითეულ მხარეს აქვს თავისი საბუთი, საკმაოთ საფუძვლიანი და სამართლიანიც, თუ გნებავთ.

გერმანია, დემოკრატიული გერმანია, გაიძახის: არ ძალმიძს ამდენის გადახდა, ომმა მეც გამალარიბა, დამარცხებამ ამდენი მსხვერპლი წაიღო (კოლონიები, სილეზია, ფლოტი და სხ.), —დამიკვლით ვალს და დამაცალეთ გადახდა.

საფრანგეთი პირიდან დორბლებსა ყრის: როგორ! შენ დამინგრეე ათი უმდიდრესი დეპარტამენტი (ოლქი), ხალხი მილიონობით უსახლკაროა, 80 მილიარდი ფრანკი (ქალაქის) უკიდევ დაეზარა. მათ აღდგენას, ვინ უნდა მიზღოს ეს ფული? ვინ აღადგენს ჩემს დანგრეულ პროვინციებს? რა უშველის ჩემს სახელმწიფო დეფიციტს?!

ინგლისს შეაქვს კომერციული კილო კამათში. რასაკვირველია, უნდა გადავახდევინოთ გერმანიას—ამბობს ის—მაგრამ ამისათვის, გარ-

0
5
7
8

და სიცხარისა, ჭკუაცაა საქირო. ყოველი ჭკვიანი ვაჭარი მიხვდება, რომ, თუ მისი მთავალე გაკოტრდა, მას ამით არაფერი შეეძინება, პირიქით დააკლდება. ამიტომ ის ცდილობს გაუადვილოს მას ვალის გადახდა. რაც გერმანიამ უნდა იხადოს ყოველ წლივ, იმაზე მეტს ვიხდი მე მილიონ-ნახევარ უმუშევართათვის. და უმუშევრობა იმიტომ მძვინვარებს ჩვენში, რომ გადატაკებული გერმანია, ჩვენი უმთავრესი მუშტარი, ვერ ყდულობს ჩვენი საქონელს.

მეტია ლაპარაკი ბელგიაზე. ის ხომ კონაკივით გამოიჭყლიტა ორ აქლემ შუა, ამიტომ რეპარაციის პირველი მილიარდები მას ეკუთვნის უპირატესობის სახით. იტალიასაც თავისი წილი უძევს, მერმე მცირე ანტანტას და სხ.

გამოსავალი ვერ უპოვიათ, ვამბობდი მე. დასახელეს კი რამდენიმე. მაგალითათ, საერთაშორისო სესხი გერმანიისათვის და ამით ვალის ერთი ნაწილის დაფარვა, პირველ რიგში საფრანგეთის და ბელგიის ვალის. ეს კითხვა გაირჩა ამ ზაფხულს მსოფლიო ბანკირ-ფინანსისტთა კონფერენციაზე პარიზში. როგორი იყო მისი პასუხი? სანამ რეპარაციის რაოდენობა (130.000.000.000 ოქრო!) არ იქნება შემცირებული, გერმანიას სესხს ვერ მივცემთო!

ამ რიგათ, თვით გამარჯვებულთა ექსპერტებმა აღიარეს, რომ ვერსალში ცოტა საზღვარს გადასულან. მართალია, ფრანგები არ ინაწილებდნენ ამ აზრს, მაგრამ მათი მოკავშირენი, თვით ბელგიელნიც იცავდნენ მას.

ამსობაში სასოწარკვეთილმა გერმანიამ მორატორიუმი ითხოვა მიმდინარე და მომავალ წლისათვის. ოქროს ვერ ვშოულობ ყოველ თვე ათეულ მილიონების გადასახდელათ, ქალაქის მარკა მთლათ დაეცა, კატასტროფა გარდაუვალია, გვადროვეთო—სწერდა კანცლერი ვირტი სარეპარაციო კომისიას.

მდგომარეობა სერიოზულია. მთელი ევროპა შეინძრა, რაღაც ნგრევა-რღვევის წინა-გრძნობა განიცადა ყველამ: თუ გერმანია შთანთქა ანარქიამ, ჩვენ რა მოგველისო?—გაიფიქრენ მეზობლებმა.

და როგორც შედეგი ასეთი სულსკვეთებისა, გაისმა ყოველ მხრიდან ხმა გარდა საფრანგეთისა: უნდა ვადროვოთ გერმანიას გადახდა! ყოველ შემთხვევაში უკანასკნელი წინააღმდეგი იყო დროვების. მაგრამ რეპარაციის კომისია-

ში თვითეულ მოკავშირეს ერთი ხმაა (სულ არიან ოთხნი გადამწყვეტი ხმით: ფრანგი, ინგლისელი, იტალიელი და ბელგიელი). ფრანგს არ შეეძლო თავისი აზრი გაეყვანა იქ.

პარიზის პრესამ განგაში ასტეხა, თითქოს პირველათ წაეკითხოს მას ვერსალის ხელშეკრულება. როგორ! სარეპარაციო კომისიაში ჩვენ ერთი ხმის მეტი არა გვაქვს? მაშ უმრავლესობას შეუძლია გაგვიბათილოს 70 მილიარდი ოქრო, რომელიც გერმანიამ უნდა გვიხლოს? ვინ შეკრა ასეთი ზავი, ვინ მოაწერა მას ხელი?!

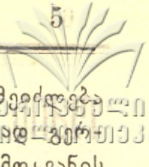
პასუხი ადვილი იყო: კლემანსომ მოაწერა, და მას კი მეტსახელად ვეფხვი დაარქვა ხალხმა! პუანკარემ, მაშინ პრეზიდენტმა, რატიფიკაცია გაუკეთა მას თანახმით პარლამენტის დადგენილებისა.

და სწორეთ იგივე პუანკარე, ეხლა როგორც მთავრობის თავმჯდომარე, იძულებული გახდა ემცნო ქვეყნისათვის: თუ კომისიამ ჩვენი უნებური დაადგინა, ჩვენ მოქმედების თავისუფლებას ვიტოვებთო. ამ რიგათ, საფრანგეთმა, რომელიც ყველაზე უფრო ერთგულათ იცავდა ვერსალის ხელშეკრულებას, პირველმა თვითონ მოინდომა მისი დარღვევა, გაისმა იარაღის ჩხარუნნი, რურისაკენ!—კიჟინებდნენ ქუჩის განთეები.

მაგრამ ასეთ ნაბიჯს ანტანტას დაშლა უნდა მოყოლოდა, პირველ რიგში ინგლისის და საფრანგეთის გათიშვა და თვითეულის საკუთარის გზით სვლა. ამიტომ რეპარაციის კომისიამ დროებით მუშაობა შეაჩერა და კითხვა ლონდონის კომისიას გადაეცა გასულ აგვისტოს.

ლონდონში პუანკარემ წამოაყენა დებულება: თუ რეალური საწინდარი არ იქნება, ისე მორატორიუმი დაუშვებელია. საწინდრათ მან მორატორიუმი სახელმწიფო მდაროები რურში და ხე-ტყე. ამაზე მოკავშირენი არ დაეთანხმნენ და მოლაპარაკება დაიშალა.

ბოლოს ისევ სარეპარაციო კომისიას დაეკისრა გამოსავლის გამონახვა და... მანაც გამოწახა: კითხვა გადადო! ე. ი., მორატორიუმი არ მისცეს გერმანიას, მაგრამ ფაქტიურათ მას მიეცა თითქოს საშუალება ოქროს ნაცვლათ ნთვინი ვადის სახაზინო ბანკებით დაკმაყოფილოს ბელგია უკანასკნელთან შეთანხმებით განრანტიების შესახებ.

კომისიის დადგენილებაში, რომელიც ერთ-
მათ იქნა მიღებული, არა პირდაპირ აღიარე-
ბულია ისიც, რომ გერმანიის ვალი დაკლებულ
უნდა იქნეს,—და ამას ხელს აწერს ფრანგიც.

ამ რიგით, საიდანაც არ უნდა მიადგე კით-
ხვას, ერთი და იგივე პასუხია: გამარჯვებუ-
ლებმა უნდა შეანელონ თავიანთი მადა, რად-
გან დამარცხებულს არ შეიძლება მოეთხო-
ვოს იმაზე მეტი, რაც მას შეუძლია.

ინგლისის მთავრობამ კიდევ ლონდონის კო-
ნფერენციის წინ გამოაქვეყნა ლორდ ბალფუ-
რის ნოტა, სადაც ის აცხადებს, რომ მშათაა
ხელი აიღოს თავის წილზე გერმანიის ვალიდან;
აგრეთვე საფრანგეთსაც არ მოსთხოვოს სესხის
ანაზღაურება, მაგრამ ეს მისთვის შეუძლებელია
სანამ ამერიკა თავის სესხის დაფარვას მოით-
ხოვს მისგან.

საქმე იმაშია, რომ მოკავშირეთა შორის დი-
დი დავალიანება არის ერთმანეთისადმი კიდევ
ომის დროდან. ერთად ერთი, რომელსაც არა-
ვის არაფერი არ მართებს, არის ჩრდილო ამე-
რიკის შეერთებული შტატები; მისი კი მართებს
ყველას: ინგლისს, საფრანგეთს, იტალიას და სხ.

სწორეთ ამიტომ ასე პოპულარული გახდა
ამ უკანასკნელათ რეპარაციის და მოკავშირე-
თა შორის ვალების ერთათ მოწესრიგების აზ-
რი. საფრანგეთის მთავრობამ გეგმაც კი შეი-
მუშავა, რომლის თანახმათ, სხ. შორ., პირვე-
ლათ ინგლისს და საფრანგეთს უნდა წაეშალათ
თავიანთი ვალები: პირველს საფრანგეთისათვის,
ხოლო მეორეს მკირე ანტანტისთვის ნასესხე-
ბი; და ეს წაშლილი რაოდენობა უნდა დაკლე-
ბოდა გერმანიის ვალს. ეს მაგალითი აიძულებს
ამერიკას წაბადოს სხვებსა, გულისხმობდა გეგმა.

ამერიკა სდუმს ევროპის უკანასკნელ ამბებ-
ზე. მისმა პარლამენტმა უკვე მანამდე გამოთ-
ქვა მტკიცე აზრი, რომ მსესხებელმა ევროპამ
უნდა დააბრუნოს ვალიო. ვაშინგტონის მთავ-
რობას მოლაპარაკება აქვს ამ საგანზე ლონ-
დონის და პარიზის მთავრობებთან. არ უნდა
დავივიწყოთ, ვალების ურთიერთ პატიების
დროს იგებენ ყველანი, გარდა ამერიკისა—მხო-
ლოდ მართლ მან უნდა იზარალოს!—და აი ამას
ვერ ურიგდება ამერიკის მოქალაქე.

მართალია, ბევრსა სწერენ იმის შესახებ, რომ
მახლობელ ნომებებს, როცა ამერიკაში არჩევ-
ნები მოხდება, პარლამენტი და მთავრობა მეტ
კაცთაოყვარეობას გამოიჩინენ გაჭირვებულ

ევროპის მიმართ. ეს მოსაზრება, ან შეფიქვება
ილიუზია დაედო რამდენათმე სარჩულად გერმანიის
მანიის მიმართ განაჩენის სისრულეში მოცვანის
გადადებას.

კუანკარემ თავის საკასუბო ნოტაში ბალფუ-
რისადმი ფორმალურათ მოითხოვა კონფერენ-
ციის მოწვევა წლის ბოლომდე, რომელსაც უნ-
და დაევალოს ორთავე კათხვის ერთათ განხი-
ლვა: რეპარაციის და მოკავშირეთა შორისი
ვალების. ინგლისი თანახმაა წინაწინვე ასეთი
კონფერენციის, მაგრამ არ იციან, გამოგზავ-
ნის თუ არა ამერიკა თავის დელეგატს.

ამ რიგით, კიდევ ბუობა, კიდევ კონფერენ-
ცია. კითხვა ისევე ღიად დარჩა და ეს კი საშინ-
ლათ ხელს უშლის საერთაშორისო მდგომარე-
ობის განმტკიცებას ევროპაში. ომი გათავდა,
მაგრამ ზავი ზავს არა გავსო, ხშირათ გაიგო-
ნებთ. მართლაც, წარმოუდგენელია მშვიდობიან-
ი ცხოვრება ევროპაში, თუ მის შუა-გულში
ნა მილიონიანი გერმანიის ხალხი დღე მუდამ
წაქცევის პირზეა. დამრღვევი ელემენტები მას-
ში ბევრია მარჯვნიოთ და მარცხნიოთ. ერთნი
გაიძახიან: «შავი არწივი» (პოპენცოლრნების
ღერბი), მეორენი: «საბუოთა სისტემა.» ორთა-
ვენი კი მიმართულია რესპუბლიკის და მშვი-
დობიანობის წინააღმდეგ.

ცხადია, თუ საიდან გამოეწიან ტროცკი და
კომპ. ხსნას: ესაა ანტანტის დაშლა, საფრან-
გეთის გერმანიასზე გალაშქრება, გერმანიის და
რუსეთის კოალიცია პოლონეთის და მთელი
ევროპის წინააღმდეგ და სხ. და სხ. ერთი სიტ-
ყით, უნდა მოხდეს კიდევ ახალი ომები დიდი
ომის სალიკვიდაციოთ!—ასე მსაჯულობენ შა-
ვი და წითელი მილიტარისტები და, როგორც
მაგალითზე, ბალკანეთზე უთითებენ ისინი,
სადაც, 1913 წ. ბოლგარეთი და სერბიეთი ერ-
თმანეთს დაეტაკენ ოსმალეთზე სწერთო გამარ-
ჯვების შემდეგ.

რეპარაციის პრობლემა, მაშასადამე, მძიმე
ლოდალ აწევს ევროპას მკერდზე, გასაქანს არ
აძლევს მას და ვინ იცის, რას უქადის მას, თუ
ძლიერნი ამა ქვეყნისა დროზე არ მოვიდენ
გონს. იგივე პრობლემა აფერხებს არაპირდა-
პირ ახლო აღმოსავლეთის და რუსეთის პრობ-
ლემათა მოწესრიგებასაც.

საქართველო—კავკასიის საკითხიც, როგორც
ვიცით ამ უკანასკნელ კატეგორიას ეკუთვნის.

ოპის აკოპოპიური შალაგები.

მსოფლიო კრიზისი.

(გაგრძელება. იხ. თავ. საქარ. № 26)

იაპონიაში დაწყებულმა კრიზისმა დაუყენებლივ იპოვა გამოძახილი ჩრდილოეთ ამერიკის შეერთებულ შტატებში. ომის დროს ეს ქვეყანა საზღაპროთ გამდიდრდა, ევროპის ქონების უდიდესმა ნაწილმა ამ სახელმწიფოში მოიყარა თავი. მარტო 1919 წლის განმავლობაში ჩრდ. ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა ევროპის ქვეყნებში შეიტანეს 5.185 მილიონი დოლარის საქონელი, ხოლო ევროპიდან კი მხოლოდ 750 მილიონის წაიღეს. 1920 წელში კი სურათი იცვლება; ამ წლის განმავლობაში ჩრდ. ამერიკის შეერთებული შტატების ექსპორტი ევროპაში (შეერთებულ შტატების მიერ ევროპაში საქონლის შეტანა) 13.8% -ით მცირდება, ხოლო იმპორტი კი (შეერთებული შტატების მიერ ევროპიდან თავის ქვეყანაში გატანა) წინა წელთან შედარებით ერთბაშით 63,5% -ს მატულობს.

ამერიკის დოლარის კურსი მეტათ მალლა დგას; საშინელ ომით განადგურებულ და გადატაკებულ ევროპის ქვეყნებს, სადაც დღეს ქალაქის ვალიუტა, ქალაქის ფული მეფობს, არ შეუძლიათ დოლარის მაღალი კურსის გამო შეერთებულ შტატების ნაწარმოები შეიძინონ; ამრიგათ იკეტება მისთვის ევროპის ბაზრის კარები. სამაგიეროთ შეერთებულ შტატების ბაზარზე ხელსაყრელ პირობებს პოულობს ითვ ვალიუტიან ქვეყნების საქონელი; ამ ნაირად ამერიკის ნაწარმოები კარგავს არა მარტო ევროპის ბაზარს, არამედ მის საკუთარ შინაურ ბაზარზეც საშიშ მდგომარეობაში ვარდება. საფრთხის თავიდან ასაცილებლათ შეერთებული შტატები იძულებულია მიმართოს რადიკალურ ზომების მთელ რიგს: საგრძობლათ ამცირებს წარმოებას, უკლებს ხელფასს, ცდილობს სამუშაო დღის გაგრძელებას და აწესებს ძალზე მაღალ ბაჟებს უცხოეთის ნაწარმოებზე. უმუშევართა რიცხვი მაინც სწრაფათ მრავლდება და მალე მილიონებს აღწევს; მუშათა საკითხი გამწვავდა: კაპიტალისა და შრომის წარმომადგენლთა შორის სამკედრო-სასი-

ლოცხოლო ბრძოლა დაიწყო. მუშათა უკმაყოფილებამ გაფიცვამ, რკინისგზელების და ქანდაკების მუშების, რომელიც მთელ შეერთებულ შტატებს მოედო, თანდათან მკაცრი ხასიათი მიიღო; პრეზიდენტ ჰარდინგის ჩარევა, თხოვნა-დარჩევით, თუ მუქარით დღემდე ამავეთ რჩება; საქმეს ვერ უშველა ვერც შეიარაღებულ ძალების ამოძრავებამ, პირიქით, ამ უკანასკნელმა კიდევ უფრო გამწვავა მდგომარეობა: ძალას მუშებმაც ძალა დაუპირდაპირეს და არავითარ საშვალებას არ ერიდებიან შტრეიკბრუნებრთა წინააღმდეგ. მოხთა შეტაკებები, სისხლის ღვრა და ძნელია თქმა, თუ რომელ მხარეს დარჩება გამარჯვება.

ამავე დროს ეკონომური კრიზისი თან და თან მწვავდება, ფასები კატასტროფიულათ ეცემა. 1920 წლის მაისში ერთი ტონა სპილენძის ფასი ერთბაშათ დაეცა 121 გირ. სტერლინგიდან 90 გირ. სტერლინგამდე, თეთრი თუნუქის ფასი—418-დან 270-დე, ტყვიის—61-დან 43-დე, კალა დაეცა 51-დან 35-მდე *). დეკემბერში კიდევ უფრო დაიწია საქონლის ფასები; ზოგიერთ ნაწარმოების ფასები განახევრდა, ზოგის კი ნახევარზე უფრო დაბლა. ჩამოვიდა საწყობებში აუარებელი საქონელი დაგროვდა: მდგომარეობას ვერ უშველა ვერც წარმოების შემცირებამ, ვერც ფასების დაცემა და ვერც უცხოეთის საქონელზე მაღალი ბაჟების დაწესებამ.

ასეთივე მდგომარეობა შეიქნა ინგლისშიც. მართალია ინგლისმა დიდი მსხვერპლი გაიღო უკანასკნელ ომის განმავლობაში, მაგრამ, როგორც ვიცით, დიდი ბრიტანეთის მიწაწყალზე საომარი მოქმედება არ ყოფილა და მისი მდიდარ სახალხო მეურნეობას დიდი ხარალი არ მოსვლია. ომამდე ინგლისი ძლიერი ინდუსტრიის ქვეყანა იყო და ომის შემდგეც ასეთი დარჩა. ამიტომ ეკონომიურმა კრიზისმა ამ ქვეყანაშიც დაუყენებლივ იჩინა თავი ყველა თავისი საშინელებებით: აქაც ზედმეტი საქონლის დაგროვება, ფასების დაცემა, წარმოების შემცირება, უმუშევრობა და სამუშაო ხელფასის შემცირება. სამუშაო ხელფასის პირველი შემცირება დაიწყო 1921 წლის იანვრის ბო-

*) პრივ-დოცენტი ს. ო. ზაიორსკი „მეცდუნაროდნა ეკონომიჩესკია პრობლეში“, პრაგა, გვ. 58.

ლოში; არ დარჩენილა წარმოების არც ერთი დარგი, სადაც სამუშაო ხელფასი არ შეემცი-
რებიათ. სტატისტიკური ცნობების მიხედვით 1921 წლის განმავლობაში 7 მილიონი მუშის კვირეული ხელფასი 6 მილიონ გირვანქა სტერ-
ლინგით შემცირებულა; მართალია ომის დროს სამუშაო ხელფასი საგრძნობლათ გაიზარდა, მაგრამ ასე დიდ ნახტომს მაინც არ ქონია ადგილი; სამუშაო ხელფასის გაზრდის მხრივ 1920 წელი სარეკორდო წლათ ითვლება: ამ წლის განმავლობაში 7, 7 მილიონი მუშის ხელფასი გადიდებულა მხოლოდ 4¹/₂ მილიონ გირ. სტერლინგით¹⁾. ამნაირათ სამუშაო ხელფასი გაცილებით უფრო სწრაფათ დაეცა, ვინემ იგი ომის დროს მაღლა მიდიოდა.

სამუშაო ხელფასის დაკლება განსაკუთრებით საგრძნობი აღმოჩნდა ქვა-ნახშირის წარმოებაში, სადაც იგი ერთბაშათ შეუმცირეს «ნაბოი-შჩიკებს» 20-25%, ხოლო შავ მუშას კი 30-60%-მდე. ამას მოჰყვა დიდი გაფიცვა, რომელიც რამდენიმე თვე გაგრძელდა; ინგლისის მთელი მუშათა კლასის სიმპატიები გაფიცულთა მხარეზე იყო და მოსალოდნელი იყო საყოველთაო გაფიცვის გამოცხადება, რომ საქმეში ლ. ჯორჯი არ ჩარეულიყო და მებრძოლი მხარეები არ მოერიგებია. ამ მორიგების თანახმათ სამუშაო ხელფასი უნდა შეეფერებოდეს წარმოების რაიონის ეკონომიურ პირობებს, მაგრამ იგი არ უნდა შეადგენდეს ომამდე არსებულ სამუშაო ხელფასის 120%-ზე უფრო ნაკლებს²⁾.

მაგრამ მდგომარეობას ვერც აქ უშველა წარმოების შემცირებამ და სამუშაო ხელფასის დაკლებამ; დღევანდელი ეკონომიური კრიზისის მიზეზები იმდენათ რთული და მრავალმხრივია, რომ პალიატიური ზომებით მისი განვლება ფუჭი ოცნებაა.

საქონლის მოჭარბებით გამოწვეული კრიზისი მძვინვარებს აგრეთვე ყველა ნეიტრალურ ქვეყნებში, რომლებმაც ომის დროს დიდათ განავითარეს წარმოება და მუშაობდნენ არა მარტო შინაურ მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლათ, არამედ უმთავრესათ უცხო ბაზრისათვის. ისპანეთი, შვეიცარია, სკანდინავის სახელმწიფოები, პოლანდია და დანია ზედმეტ

საქონლის უთვალავ საწყობებით არიან დატვირთული და საშინელ ეკონომიურ კრიზისის შშიმე ულის ქვეშ გმინავენ.

წინააღმდეგ ხასიათის კრიზისს განიცდიან ომით განადგურებული ევროპის სახელმწიფოები. აქ ადგილი აქვს არა საქონლის მოჭარბებას, არამედ საქონლის ნაკლებობას. ომმა იმ ზომამდე განადგურა ამ ქვეყნების სახალხო მეურნეობა, რომ მის აღსადგენათ და ომის წინანდელ მდგომარეობაში მოსაყვანათ საჭიროა დიდი კაპიტალი და ათეული წლები.

სხვებზე მეტათ ომით რუსეთი დაზარალდა, როგორც ეკონომიურათ სხვებზე უფრო სუსტი ქვეყანა; აქ საგარეო ომს მოყვა ჯერ თებერვლის რევოლიუცია და შემდეგ ბოლშევიზმი სამოქალაქო ომის ცველა საშინელებებით; დღევანდელი რუსეთი ნანგრევებს წარმოადგენს, სახალხო მეურნეობა თითქმის ნულამდე ჩამოქვეითდა, ხალხი მშიერ-შიშველია; სამოქალაქო ომის მსხვერლთა რაოდენობა მილიონებს შეადგენს, რამდენიმე ათეული მილიონი სიმშლიმა იმსხვერპლა; ეპიდემიური ავთამოდობანი, რაც მილიონობით სწყვეტს ხალხს, ჩვეულებრივ მოვლენათ გადაიქცა. რუსეთის ადდგენა და იქ ნორმალურ ცხოვრების მოწყობა უდიდესი პრობლემაა, რომლითაც დღეს დანტერესებულთა მთელი კაცობრიობა, მაგრამ მიუხედავათ ამისა ვერავინ იტყვის როდის ან რით დათავდება რუსეთის დღევანდელი უსაშინელები ტრაგედია.

სილატაკეს და გაკვირებას განიცდიან ცველა დანარცხებული ქვეყნები, და ზოგი გამარჯვებულნიც: საფრანგეთი, გერმანია, იტალია, ბელგია და ყოფილ ავსტრო-უნგრეთისაგან შექმნილი დამოუკიდებელი სახელმწიფოები; განსაკუთრებით ავსტრია და უნგრეთი; ომში მონაწილე პატარა სახელმწიფოები ზომ პირდაპირ იხრჩობიან სილატაკისაგან. ომმა შთანთქა ამ ქვეყნების სახალხო სიმდიდრის დიდი ნაწილი; საფრანგეთმა დაკარგა მთელი სახალხო სიმდიდრის 25%, რაც 3.000 მილიონი გირვანქა სტერლინგს უდრის, იტალიამ—20%, ანუ 896 მილიონი, გერმანიან 26% ანუ 4.303 მილიონი¹⁾, ყოფილმა ავსტრო-უნგრეთის იმ-

1) ამასი არ შედის ის ნაწილი კონტრიბუციისა, რომელიც ჯერ კიდევ გადაუხდელია და დაახლოებით 180 მილიარდ ოქროს მარკას უდრის.

1) „მიროვოე ზოხიისტეო“, ბერლინი, 1922 წ. № 10, გვ. 17. 2) იქვე.

პერიამ—26⁰/₁₀₀, ან 1.612 მილიონი გირ. სტერ-
ლინგი¹⁾). ამას თან ერთვის ადამიანთა უამრავი
მსხვერპლი. ომის სოციალურ შედეგების შე-
სასწავლათ შექმნილ კოპენჰაგენის საზოგადოე-
ბის გამოანგარიშებით მარტო ომში დაზოცილ-
თა რიცხვი 12 მილიონს აღემატება. ამ მხრივ
ამ ომმა გადააჭარბა მეცხრამეტე საუკუნის
ყველა ომებს ერთად აღებულს; ნაპოლეონის
ომებიდან დაწყებული ამ უკანასკნელ ომამდე
ყველა ომებში დაზოცილა სულ 11.600.000
კაცი, ე. ი. 400.000-თ ნაკლები, ვინემ ამ ერთ
ომში²⁾).

გამარჯვებული საფრანგეთი დღეს უსაშინე-
ლოს ეკონომიურ გაჭირვებას განიცდის. გრუ-
გორც ვიცით, იგი ომამდე არ წარმოადგენდა
ისეთ ძლიერ ინდუსტრიის და ფართო განვითა-
რებულ წარმოების ქვეყანას, როგორც ინგლი-
სი და გერმანია; იგი უმთავრესათ ფულის გა-
მსესხებელი ქვეყანა იყო და პროცენტით სცხო-
ვრობდა, რისთვისაც მსოფლიო ჩაჩჩის სახე-
ლი დაიმსახურა. საფრანგეთში დაგროვილი
ფასიანი ქაღალდებიდან ომის დროს ზოგი ახალ
გამდიდრებულ ქვეყნებმა შეიძინეს; ზოგმა კი
ღირებულება თითქმის სავსებით დაკარგა, რო-
გორც მაგალითად რუსეთის და ოსმალეთის
სესხის ქაღალდებმა; საფრანგეთის უმდიდრესი
პროვინციები ომის ასპარეზით იყვნენ და სრუ-
ლიად განადგურდნენ. საფრანგეთის ღღევანდელ
ეკონომიურ მდგომარეობის დასახსიანებლათ
საფრანგეთის ყოფილი პრემიერს და ცნობილ
ფინანსისტს კაიოს მოყავს უცნობი ავტორის
შემდეგი სიტყვები: «უღმრთელი ფაქტი, რომ-
ლის უარ-ყოფა შეუძლებელია, გვეუბნება, რომ
საფრანგეთმა ომში დაკარგა სულ მეორე—მე-
ოთხედი და შეიძლება მესამედიც თავის ქონე-
ბისა. ერთი სიტყვით მდგომარეობის დახასია-
თება ასე შეიძლება: ომი თუნდაც საბოლოო გა-
მარჯვებით დათავებული, მიუხედავად მიღებულ
კომპენსაციებისა, საფრანგეთისათვის არის მხო-
ლოდ განადგურება»³⁾). მართლაც რომ მხოლოდ

განადგურება მოუტანა ამ ომმა გამარჯვებულ
საფრანგეთს. საერთაშორისო დემოკრატიის
ავანგარდი, შედარებით მდიდარი საფრანგეთი
დღეს ეკოტრების პირათ სდგას და ევროპის
ეკონომიურ აღდგენის საქმეში საბედისწერო
როლს თამაშობს; მისი ღღევანდელი პოლიტიკა
ევროპის ურთიერთობაში სრულიადც არ შე-
ეფერება დემოკრატიის პროგრესიულ იდეების
მეთაურ ხალხს.

კიდევ უარესია დამარცხებულ გერმანიის
ეკონომიური და ფინანსიური მდგომარეობა;
გარდა ომის მიერ უშუალოთ ზარალისა და უმ-
დიდრეს პროვინციების დაკარგვისა, მას იმდე-
ნათ დიდი კონტრიბუცია ადევს, რომ მისი გა-
დახდის შესაძლებლობა დღეს თვით ვერსალის
ზავის ავტორებსაც აღარ სწამს. მხოლოდ სამ-
მა წელმა განვლო ამ ზავის ხელის მოწერის
დღიდან და უკვე აშუკარაა, რომ გერმანია ვე-
ლარ ახერხებს კონტრიბუციის მორიგ ნაწილის
თავის დროზე შეტანას, გერმანიის ფინანსიური
კატასტროფა უკვე ფაქტია და მისი მომავალი
ბუურუსითაა მოცული.

დიდი ავსტრო-უნგრეთის ერთი პატარა ნა-
წილი—ავსტრია უკვე ეკოტრდა და დაკარგა
უნარი დაზოუკიდებელ არსებობის. მისი ახლა-
ნდელი პრემიერი სეიპელი მეზობელ სახელმწი-
ფოებში დადის და ყველას ევედრება შეიერთონ
ავსტრია, უპატრონონ და იხსნან თავს დატე-
ხილ უბედურებისაგან.

დაახლოვებით ასეთივით მდგომარეობა ევრო-
პის ყველა დიდ თუ პატარა სახელმწიფოებში,
რომლებმაც ომში აკტიური მონაწილეობა მი-
იღეს.

ასეთია ამ უკანასკნელი ომის ეკონომიური
შედეგები. მისი წყალობით მოხდა მთელი მსო-
ფლიოს სახალხო ქონების ახალი განაწილება:
ერთნი უანგარიშოთ გამდიდრდნენ, მეორენი
უზომოთ გადატაკდნენ; შედეგათ მთელი მსოფ-
ლიო უსაშინელსმა ეკონომიურმა კრიზისმა
მოიცოა; ზოგს ზედმეტი სიმსუქნე ახრჩობს,
ზოგს კი სიღატაკის კლანჭებში ხდება სული.

ინ-ქარი.

1) „ზაპისკი რუსკაგო ეკონომიურესკაგო თბშესტვა
ვ. ლონდონე“, № 1 გვ. 204.

2) ინვენ. კატელ. „ესემირნია ვლინა ი სოიუზ ნარო-
დოვ“, გვ. 16.

3) J. Caillaux «Où va la France? Où va
l'Europe?», გვ. 80.

„ახლო აღმოსავლეთი“

ქემალ-ფაშას გამარჯვებამ არა მარტო გასწმინდა მთელი მცირე აზია ბერძენებისაგან და ხელში ჩაუგდო აურაცხელი დავლა (900 ზარბაზანი, 1200 ტყვისმფრქვეველი, ამუნიცია, ავტომობილები და სხვ. 50.000 ტყვე), რითაც გადაიჭრა ოსმალეთ-საბერძნეთის ომის ბედი, არამედ მკაფიოდ წამოაყენა უფრო დიდი საკითხი, სახელდობრ—«ახლო აღმოსავლეთისა». წარსულ მსოფლიო ომის ერთ-ერთი მთავარი მამოძრავებელი ძარღვთაგანი იყო სწორედ სტამბოლის, სრუტეების და მათ გარშემო მდებარე ტერიტორიების ხელში ჩაგდების წადილი. ამიტომ ითვლებოდა ბალკანეთი «ქვეყნის ასაფეთქებელ წამლად» და მართლაც აქ იჭექა პირველმა ნაპერწკალმა: სერბიელ გემნაზიელმა პრინციპმა რევოლუციით რომ მოჰკლა ავსტრო-უნგრეთის მემკვიდრე; ამიტომ იბრძოდა გაშმაგებით ინგლისის ჯარი გალიპოლსა და დარდანელში; აქეთ იყო გულისყური არა მარტო იმპერიალისტური რუსეთისა, არამედ ბ-ნი მილიუკოვების ალტყინებისათვისაც დაყრილი საცენკი, სრუტეების თავისუფლებაზედ დალაღებდა ვილსონის ცნობილი 14 მუხლიც. და აი უცებ, ერთი მძლავრი იერიშით, ქემალ-ფაშამ თითქო დაანგრია ეს «ხუხულა» და თავისი ჯარებით, კვალერიით და წანართმევი ზარბაზნებით მოადგა სრუტეებს, სწორედ იმ ადგილებს, საცა დიდი ომის შემდგომ დროიდან «ანტანტას» საოკუპაციო ჯარები სდგანან და «ნეიტრალურ ზონებით» შემოფარგლულან.

ამოძრავდა და ალაპარაკდა პარიზი-ლონდონი-რომი; ვაშინგტონი და მოსკოვიცკი, იმიტომ კი არა, რომ «ზედმეტი სისხლი არ დაიღვაროს ქრისტიანებისა და მაჰმადიანებისა», როგორცა სწერენ გულუბრყვილოთათვის, არამედ იმიტომ რომ აქამდისაც ეს სისხლი იღვრებოდა უფრო ინგლისისათვის და ინგლისის ფულით, ვიდრე «მეგალა (დიდი) ელადასათვის» და მეორე მხრით უფრო საფრანგეთისა და რუსეთის დახმარებით, ვიდრე ანგორას საწყალი ზაზინით.

საფრანგეთმა და იტალიამ არა მარტო გამოაცხადეს, რომ «ძალით არ ჩაერევიან საბერძნეთ-ოსმალეთის ომში», არამედ ჯარებიც გაიყვანეს ნეიტრალური ზონებიდან და ზოგიერთი საპოლიციო უბნებიც გადასცეს ქემალ-ფაშას

სამოქალაქო მართველობას. ამ დიპლომატიურ სტრატეგიულმა ხერხმა გასჭრა და ბ-ნი ლორდი კერზონი მაშინვე ჩაიჭრა პარიზში პუანკარესთან «მოსარიგებლად», რადგან ყველასათვის აშკარა იყო რომ ქემალ-ფაშას ასეთი «ბრწყინვალე» გამარჯვება იყო საფრანგეთის პასუხი წინა თვის ინგლისურ სტამბოლის იერიშებსა და ლოიდ ჯორჯის მოსწრებულ სიტყვაზედ რეპარაციების შესახებ: «შევთანხმდეთ იმაზედ რომ ვერ შევთანხმდითო». მაგრამ, საფრანგეთს, რომელსაც სულ სხვა პოლიტიკური ტრადიცია აქვს, ეტყობა, ეს ინგლისური ნაბიჯი წაუცდა, ვერ იანგარიშა კარგად და უკვე 23 ენკენისთვის, ე. ი. სულ რამდენიმე დღის შემდეგ, რაც ქემალს ასე გაამარჯვებინა, პუანკარე იძულებული იყო ინგლისთან და იტალიასთან საერთო ნოტა შეენუშაგებინა პარიზში—ანგორასათვის. რად მოხდა ასე?—საფრანგეთისა და იტალიის ჯარი რომ წავიდა, ქემალ-ფაშას და ინგლისის ჯარები პირისპირ დაჩჩნენ მარტონი, ერთის მხრით გამარჯვებით დამთვრალი და სამხედრო დავლით გაძლიერებული 180,000 ოსმალო ჯარისკაცი, წათამამებული საფრანგეთის აშკარა თანაგრძნობით და მცირე აზიისა და სტამბოლის მოსახლეობა, მტრულად განწყობილი და მეორე მხრით მხოლოდ მცირედი (ამბობენ—10,000-მდე) ინგლისური საოკუპაციო ჯარი, მოწყვეტილი სამშობლოს და რამდენიმე ჯავშნოსანი გემი. მდგომარეობა ისეთი შეიქმნა, რომ ინგლისურ ოჯახებს მიეცათ ბრძანება ქალაქიდან წასვლისა, სომხები, ბერძნები და სხ. უკვე ათასობით და ათიასობით გარბოდნენ. აშკარა იყო, რომ ინგლისელები ვერ დაიცავდნენ სტამბოლს, და იძულებულნი იქნებოდნენ წასულიყვნენ, ქემალ-ფაშას რომ შეტევის გაგრძელება შესძლებოდა. უკვე ლაპარაკობდნენ გემების გაპარვაზედ, ინგლისელების მშიშრობაზედ და სხ. მაგრამ ასეთი დიდი მნიშვნელობის მსოფლიო საკითხი, როგორც სრუტეების დატლავა, უცებ ვერ გადასწყდებოდა, საფრანგეთისაგან დაშვებული ერთი შემცდარი ნაბიჯით. ინგლისი ფეხზე დადგა, როგორც ერთი კაცი, მუშათა და სხვა პოლიტიკურ პარტიების ლიდერებმა კარტ-ბლანში მისცეს მთავრობას. მაშინ ინგლისის მთავრობამ უცებ დასძრა მთელი ატლანტიური ესკადრა. დრედნოუტები, ზე-დრედნოუტები, ჯავშნოსნები და

ნაღმონები მიადგნენ დარდანელსა და ბოსფორს; ქვეითა ჯარი, ტანკები და ჯავშნიანი ავტომობილები მიაცარეს ჩანაკსა და გალიპოლს (დარდანელის გაღმა-გამოდმა მხარეს), სტამბოლს ჩავიდა ათასი მფრინავი, რამდენიმე ასეული აპარატით და განუწყვეტელი ჯავშნიანი ჯაჭვი გაიბა სტამბოლსა და ინგლისს შუა. თანდათან ინგლისის კოძისრების და მინისტრების ხმა ნაწი ზრდილობიანობიდან ამალდა მკვახე-ბრძანებლობამდე და, თუმცა ქვემო-ფაშას ცხენოსანი და ქვეითა ჯარიც კონაგდა ნეიტრალურ ზონებში, ჩანაკსა, იზმიდსა (მარმარილოს ზღვაზე) და ბოლოს შეიღეშეცკი (ბოსფორის შესავალთან შავ ზღვაზე)—აშკარავდებოდა რომ ინგლისი დროს იგებს და ანგორა—აგებს. ამავე დროს ამერიკამ, რომელიც ინგლის-საფრანგეთის დავაში მუდამ მხარს უჭერდა საფრანგეთს, საზღვაო კონკურენტის, ინგლისის, წინააღმდეგ, უცებ გეზი იცვალა და, როგორც მთავრობამ ისე საზოგადო აზრმა, თავისი სიტყვა სთქვა: სრუტეები თავისუფალი უნდა იყოს და ინგლისი იცავს არა ეგვიპტურს, არამედ მსოფლიოს ინტერესებს. ამ აზრს დაურთო ისიც, რომ სამხედრო გემები გაგზავნა მარმარილოს ზღვაში თავისი მოქალაქეებისა და მათი ინტერესების დასაცავად, თუმცა «ომში ნეიტრალობას დავიცავთ», დაუმტანა აი ასე შეიცვალა უცებ გარემოება ერთ კვირაში და საფრანგეთი იძულებული იყო არა მარტო საერთო ნოტიო მიემართნა ანგორისათვის, არამედ გემებისა და ჯარების პირიცი მიებრუნებინა სრუტეებისაკენ. მით უფრო რომ ინგლისმა კატეგორიულად გამოაცხადა უკვე: «სრუტეებს ჩვენ მარტონი დავიცავთ» და მარტონი დავეპატრონებითო, იგულისხმებოდა.

პარიზის კონფერენციის ნოტა, მიუხედავად ინგლისის თავგამოდებისა, აშკარად ატარებს ნიშნებს მეორე მსოფლიო ომის გამოწვევის შიშისას და უბრძოლველად ჰპირდება ანგორას თითქმის ყველაფერს, რაზედ მეტს ომითაც ვერ წაიღებდა: აღმოსავლეთ ფრეკიას, ე. ი. ჩატალჯიდან მდინარე მარიცამდე ქალაქ ადრიანოპოლით და სტამბოლს. განსხვავება, მაშასადამე, ანგორას მადასა და ანტანტისაგან მიცემულ ლუკმას შუა შემდეგია: ყველაფერი ეს ეძლევა ოსმალეთს ეხლავე კი არა, არამედ ახლო აღმოსავლეთის კონფერენციის დადგენილების შემდეგ,

რომელშიაც, ინგლისის ინიციატივით, მონაწილეობა უნდა მიიღონ სრუტეებსა და ფრეკიაში დანიტერესებულმა სახელმწიფოებმაც: იუგოსლავიამ (სერბია), რუმინეთმა და საბერძნეთმა და რომელმაც (კონფერენციამ) სრული გარანტიები უნდა შეიმუშაოს სრუტეების თავისუფლებისა.

მდგომარეობა გართულდა. მთელი ქვეყნის ყურადღება მიჰყრობილია მიწის და წყლის იმპატარა ადგილზედ, საცა იყრება მსოფლიო გზები ეკონომიური, სტრატეგიული, პოლიტიკური, რომელსაც ეძახიან «დედამიწის უკისა» და საცა ახლა დიპლომატიური ხრიკების, ჯარების, ზე-დრედმოუტების, ჰაეროკლანების და მერყევი მოსახლეობის ბაბილონისებული დუღილია. ასეთ ატმოსფერაში შეიკრიბა 3-ს ღვიწვობისთვის სამხედრო კონფერენცია მუდანიაში, რომელსაც წინასწარ უნდა ჩამოეგდო ზავი ოსმალეთსა, მოკავშირეებსა და საბერძნეთს შორის და შეემუშავებინა ძირითადი შეთანხმებანი მომავალი ახლო აღმოსავლეთის კონფერენციისათვის.

თუ ყველა ზემოაღნიშნულს დაუმატებთ იმასაც, რომ ოსმალეთის ჯარები შეიჭრნენ ნეიტრალურ ზონაში, მიუხედავად ინტერალიების განკარგულებისა და აირივნენ ინგლისურ ჯარებზე, რომ არც ერთ მხარეს არა სჯერა მეორესი და მშვიდობიანობაზედ ლაპარაკის დროს, მეტსა და მეტს ჯარს აგროვებენ ერთი მეორის წინააღმდეგ,—ადვილი მისახვედრი გახდება ის დაჭიმული ნერვიული მდგომარეობა, რომელიც შეიქმნა მარმარილოს ზღვის გარშემო და რალიუსებით ვრცელდება მთელ ქვეყნიერობაზედ. ამით აიხსნება რომ მუდანიაში სამხედრო კონფერენცია, გახსნილი 3-ს ღვიწვობისთვის, დასრულდა მხოლოდ 11-ს და რამდენიმე სახიფათო ფაზისი განიცადა, როცა ყველა გულის დანცკალით ელოდა—აი დღეს იჭექებს ზარბაზანი და აი დღესაო. მაგრამ კონფერენცია დასრულდა კონფერენციით, რომლის გრძელი ტექსტი არსებითად არ განსხვავდება პარიზის თათბირის საერთო ნოტისაგან: სამხედრო მოქმედება ოსმალეთსა და საბერძნეთს შორის სწყდება. აღმოსავლეთი ფრეკია და სტამბოლი გადადის ოსმალეთის ხელში—საბოლოო საზავო ხელშეკრულების რატიფიკაციის შემდეგ და 15 დღის შემდეგ კი წესდება სამოქალაქო მართვე-

ლობა ოსმალებისა, შეთანხმების სახელმწიფო-
თა კონტროლით. მცირე აზიაში ოსმალთა ჯა-
რებმა უნდა დასტოვონ თითქმის მთლად ნეი-
ტრალური ზონა, ე. ი. დარდანელი (ჩანაკ-კა-
ლე), ბოსფორი—შავ ზღვაზე სოფ. შეილემდე
12-35 ვერსის მანძილზედ წყლის ნაპირიდან.
მაგრამ ამ ზონაში რჩება შეთანხმების ჯარი
და არც ერთ მხარეს არა აქვს უფლება გაამ-
რავლოს იგი, ან გაამაგროს ნაპირები, ან სამ-
ხედრო მნიშვნელობის მუშაობა აწარმოვოს.
ანგორამ უნდა დაიცავს ხელუხლებლობა ევრო-
პის ნაპირისა მთავარი კონფერენციის გადაწყვე-
ტილებამდე და აზიის ნაპირზე 12 ვერსზე ახ-
ლო არ იქონიოს არც ერთი ნარბაზანი სრუ-
ტებთან. ასე დასრულდა, ჯერჯერობით მშვი-
დობიანად, პირველი ეტაპი ახლო აღმოსავლეთ-
ის საკითხის გადაჭრისა და რითი დასრულ-
დება საბოლოოდ, — უნდა ველოდეთ ახლო ხა-
ნებში, რადგან უკვე გიორგობისთვეში აპირებ-
ენ კონფერენციის მოწვევას.

გაკვრით უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ამ
მსოფლიო ალიანსში, საბჭოთა მოსკოვის ნო-
ტამ სრუტეების შესახებ და მათმა წინადადე-
ბამ, რომელსაც მხარს უჭერდა ანგორაც, რომ
სხვა დანატერესებულ სახელმწიფოებთან ერთ-
თად, ახლო აღმოსავლეთის კონფერენციას უნდა
უნდა მოწვეულ იქმნენ საბჭოთა რუსეთი, საბ-
ჭოთა უკრაინა და საბჭოთა საქართველო, —
როგორღაც ფუჟად ჩაიარა, თითქო ბუხს გაე-
ფრინოს: «რუსეთი ცნობილი არ არის და საქ-
ართველოს კანონიერი მთავრობა უზურპატო-
რებისაგან განდევნილია», უპასუხეს. და ამით
მოისპო ეს საკითხიც.

რევოლიუსია საბერძნეთში.

საბერძნეთის რევოლიუსია თავისებურია,
შესაფერი ამ ქვეყნის სოციალ-პოლიტიკურ
მდგომარეობასთან. მიწეზე გადატრიალების
მოხდენის ერთი შეხედვით ანატოლიაში დამარ-
ცხებაა. მაგრამ ნამდვილათ ასეთივე საბუთით
შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მართალია წინააღ-
მდეგი, რომ შინაური სახელმწიფოებრივი კრი-
ზისის გამო მოიშალა ჯარი და დაირღვა ფრონ-
ტი, ე. ი. რომ რევოლიუსიური განწყობილება
წინ უსწრებდა სამხედრო დამარცხებას.
მართლაც, რევოლიუსიური მოძრაობა საბერ-

ძნეთში პირველათ მსოფლიო ომის დროს
წყდა, როცა ვენიზელოსი, ერთი უჭკვიანესი
ადამიანი დღევანდელ საბერძნეთში და შეიძლე-
ბა ევროპაშიაც, გადაუდგა მეფეს, რომელიც
გერმანიის ორიენტაციის იყო და სალონიკში
აჯანყების დროსა დაფრიალა, თან ანტანტის
სახელმწიფოებს დაუკავშირდა და მათთან ერთ-
თათ მსოფლიო ომში ჩაება. ვენიზელოსმა იმ
ქამათ გაიმარჯვა, მეფე გადაევა და საბერძნეთი
რესპუბლიკათ გამოაცხადა, ხოლო პირველი
პრეზიდენტობა მას ერგო. მსოფლიო ომიდან
საბერძნეთი ეკონომიურათ ძალზე დაუსტებუ-
ლი გამოვიდა, მაგრამ ტერიტორიალურათ და
მორალურათ გამარჯვებული იყო. მან ახალი
ადგილები შეიძინა ევროპაში და იონიის, ძველ-
ლი ბერძენთა კოლონიების ერთი ნაწილიც მი-
იღო მანდატის სახით. ეს იყო სპირინის ვილავ-
ტი. მაგრამ ხალხი ომმა მოქანცა. გლეხობა,
რომელთაგანაც შედგება საბერძნეთი, მოილა-
ლა და ზავის მონატრული იყო. არა ნაკლებ
მონატრული იყო ზავის ვაჭრებიც, რომელნიც
ერთათ-ერთ თანამედროვე კლასს წარმოადგენს
საბერძნეთში. და აი 1919 წლის არჩევნების
დროს, მეფის მომხრეებმა გააჩაღეს აგიტაცია—
მეფე—ეს ზავია. ვენიზელოსი და რესპუბლიკა
—ეს ომია და სისხლის ღვრა. მოქანცული მას-
სა წამოეგო ამ ანკესზე და მეფის სასარგებლოთ
მისცა ხმა. მით უმეტეს, რომ ომის დროს რეს-
პუბლიკის ძღვენავეთ არ შეეძლოთ საგრძნობი
რეფორმები გაეტარებიათ, და ამით ხალხი რეა-
ლური ინტერესებით გადაება რესპუბლიკის არ-
სებობასთან.

ამ რიგათ მეფე კვლავ წამოგდა სახელმწიფოს
სათავეში, მაგრამ ზავის სახელით მოსული,
იგი მალე იძულებული შეიქნა ხმალს დაეკრძა-
ბოდა. მოკავშირე სახელმწიფოებმა მისი გამე-
ფება არ იცნეს, მისი გერმანოფილობის გამო.
და აი რომ დაერწმუნებია ანტანტა თავის ერთ-
გულებაში, მან განაცხადა, რომ სურს კავშირი
მხოლოდ გამარჯვებულ სახელმწიფოებთან და
დაიცავს სერვის ხელშეკრულებას აღმოსავლეთ-
ში. ეს იყო უკვე ომი, ვინაიდან სერვის ხელ-
შეკრულება უომრათ ვერ გატარდებოდა. ინ-
გლისმა ეს წინადადება მიიღო და საბერძნეთი
საომრათ დალოცა. საფრანგეთმა, რომელიც
ერთხანს თითონაც იბრძოდა სირიაში, შემდეგ
ფრონტი იცვალა, ოსმალებთან მორიგება არა

ჩია და საბერძნეთს ზურგი შეაქცია. საბერძნეთი კი ამდროს უკვე ჩაბმული იყო ხელახალ ომში ქემალთან. 3 წელიწადი გრძელდება ეს ომი. ანატოლიის დიდი ნაწილი აიღო ბერძნის ჯარმა, მაგრამ ანგორის კარებთან, მდ. საქარაზე დამარცხდა და შეჩერდა. წელს კი ამ ერთი თვის წინეთ მთლათ დასცალა მცირე აზია სსშინელი სისწრაფით.

ამ ომის განმავლობაში მღელვარება საბერძნეთში არ შეწყვეტილა. რესპუბლიკელები, რომელთაც ვენიწელისტებს ეძახდენ, გამდგარი იყვნენ, ისინი ომში კი არ იღებდნენ მონაწილეობას, პირიქით, აჯანყებას აწყობდნენ ხან ხმელეთზე, ხან კუნძულებზე, კუნძული კრიტოსი დიდხანს იყო მათ ხელში და მეფის მთავრობას დიდი ძალღონის დახარჯვა დასჭირდა მის დასამშვიდებლათ. გაცხარებული აგიტაცია წარმოებდა ჯარშიაც. თვით პარლამენტიც კი, რომელმაც თავის ვოტუმით დაადასტურა მეფე კონსტანტინეს დაბრუნება—განუწყვეტელ კრიზისს განიცდიდა. მეფის მომხრენი კაბინეტს ვერ აღგენდნენ, რადგან მტკიცე უმრავლესობა არ მოკავებოდათ. არა მომხრეებს და ოდნავ ოპოზიციონურ ხალხის გარეგანს მეფე გაუბოძდა. და ასე მთელი კვირეობით გრძელდებოდა კრიზისი, რომელსაც შემდეგ ფორმალურათ ძველ კაბინეტის, ოდნავ შეკეთებულს, აღდგენით ამთავრებდნენ.

აი ეს შინაური რყევა და სისუსტე, ომის უზომოთ გაჭიანურება, და მოკავშირე სახელმწიფოების ქიშკობა, რომელმაც გამოააშკარავა, რომ ანატოლიას საბერძნეთს არას შემთხვევაში არ დაუტოვებდნენ, გახდა მიზეზი იმის, რომ საბერძნეთის ჯარს დაეკარგა მიზანი ბრძოლის, გატყდა მორალურათ და პირველ შეტაკებაში წაფორხილებითანავე ერთბაშათ ფრონტიდან მოიხსნა.

და აი შედეგათ ამ დამარცხებისა—ხელახლა გვაქვს წინ—განდევნა ომის მიზეზის—მეფე კონსტანტინის და მისი მეომრების.

ამ გადატრიალებას, რომელიც, მართალია, არ სცვლის წყობილების ფორმას, მაინც დიდი მნიშვნელობა აქვს.

საბერძნეთი ნახევრათ აზიური, ნახევრათ ევროპიული ქვეყანაა, მრავალ საუკუნოებით ოსმალთა ბატონობას მასზე თავის წარუშლელი დადი დაუსვია, მისი ცხოვრება დაუმახინჯებია. თვით სოციალური შენობა საბერძნეთის ერის

—მეტათ ცალმხრივია. დიდათ განვითარებული ნავოსნობა და ვაჭრობა ერთი მხრით, და ფეოდალური ურთიერთობა სოფლათ მეორე მხრით. განუვითარებელი, წერა-კითხვის უცოდინარი გლეხობა და პროლეტარიატის სიმცირე, წარმოების უქონლობის გამო, დიდ უპირატესობას ანიჭებს მემამულეებს სოფელთან, რომელნიც არიან ბურჟი ცარიზმის და რეაქციის. ხალხი რომ არ განთავისუფლდეს მათი ხელიდან, უკანასკნელს სიბნელეში ინახავენ, ხოლო შკოლებიდან ახალ ბერძნულს, ხალხისთვის გასაგებს, სდევნიან, მის მაგიერ ძველ კლასიკურ ბერძნულს ასწავლიან, რომელიც თანამედროვეთათვის სრულიად გაუგებარია. ასეთ პირობებში ცხადია თანამედროვე პროლეტარულ მოძრაობაზე ლაპარაკიც ზედმეტია. მუშათა პარტია საბერძნეთში სუსტია და უმნიშვნელო. გაბატონებულია ორი პარტია: მეფის მომხრე მემამულეების, და რეფორმის, რესპუბლიკის, ვენიწელოსის მომხრე ვაჭართა კლასის და რადიკალური ინტელიგენციის. გარკვეული პროგრამა არც ერთს აქვს, არც მეორეს. მაგრამ მეორე, ექვი არაა, ბევრათ უფრო პროგრესიულია და ხალხის თვითმოქმედების მომხრე. დიდ სოციალურ რეფორმებს არც ამთავან უნდა მოველოდეთ, ენა, შკოლა, განათლება—ხალხის გამოღვიძება—ჰო, ეს მათ ინტერესებს ეთანხმება. მაგრამ ფართე აგრარული რეფორმა, რომელიც ხალხს ახალ წყობილებას და მის მიმდევრებს შეაყვარებდა, მის ანგარიშში არ შედის.

ორივე პარტია უმთავრესათ სამხედრო წრეებში ეძებს გავლენას და იარაღით ბატონობას მისდევს. ხალხი მხოლოდ საერთო ფონია მათი მოქმედების.

ამით აიხსნება, რომ კონსტანტინეს ჩამოგდების შემდეგ რესპუბლიკის აღდგენის ნაცვლათ, ტახტი ისევ დასტოვეს და მეფობა მის შვილს შესთავაზეს. ამით რევოლიუცია სავსებით სასახლის გადატრიალების ხასიათს ღებულობს. ჩვენ არ ველით ამ მოძრაობის განსაკუთრებით გაღრმავებას და გარღიერებას. დღეს ვერ ვხედავთ იმ ძალებს, რომელთაც ასეთი გაღრმავება შეელოს. მაგრამ საბერძნეთისთვის უკვე მომხდარი ცვლილება იმდენათ მნიშვნელოვანია, რომ დიდათ შეუწყობს ხელს მის პროგრესიულ წინ მსვლელობას და გავეროპიელებას.

„კოეუნისტური“ ინკვიზიცია

თბილისი
1933

ღია წერილი საქ. კ. ზ. ცენ. კომიტეტს.

ეგრეთ წოდებულ «ჩეკებში» პოლიტიკურ ტუსალების ტანჯვა-წამება, არა მარტო წინა-დებურათ გრძელდება, არამედ ამ ბოლო ხანებში უზომოდ ფართოვდება. მხოლოდ საშუალო საუკუნოებში იყო შესაძლებელი რაიმე ამის მსგავსი. დღეს, როდესაც დაპყრობილ საქართველოში და მის დედა-ქალაქში სპეკულიანტები და შავრანზმელი რეაქციონერები ქეიფობენ და განცხრომას ეძლევიან, როდესაც გარყვნილებამ ფართეთ გაშალა ფრთები და საარაკო სახე მიიღო, აი ამ დროს «ჩეკების» სარდაფებს ქვევით, დედამიწის ქვეშ ცოცხლად ჰყრიან ძველ რევოლუციონერ სოციალისტ მუშებს, გლეხებს და ქართველი ერის ახალგაზრდა შვილებს. აწამებენ და სტანჯავენ მათ, ვინც ცარიზმის დროს ციხე-ციმბირ-კატორღებში წამებულან, ვისაც ხალხისთვის, სოციალიზმის დიად საქმისთვის თავთავიანთი კეთილდღეობა შეუწირავს. «ჩეკების» სარდაფები თავისთავადაც წარმოადგენენ ადამიანის სატანჯველ საფლავეებს, სარდაფების ამოთხრილი ორმოები კი რაღაც უსაზღვრო საშინელებაა. ადამიანის იქ ცოცხლათ ტანჯვას, სჯობია დახვრეტა... ამ ბნელ სამარეებში არც დასაწოლია და არც სინათლე, სივიწროვის გამო განძრევა შეუძლებელია, შიგ წყალი დგას, მიწა ატალახებულია, ვირთხები და სხვა ქვეწარმავლნი ბინადრობენ. ტყვე შიგნით ცოველ გვარ ბუნებრივ მოთხოვნილებას აკმაყოფილებს მიწაზე. ამ მოწამლულ ჰაერში ადამიანს სული ეხუთება, თვალები უბნელდება, გონება ეკარგება. დგას ღონემიხდილი ტალახში და სიბინძურეში. იქიდან გამოსული ადამიანი ჭკუაზე შეშლილსა ჰგავს, აზროვნებას მოკლებულია. ამ ბნელ სამარეში ხდება ჯოჯოხეთური საშინელება, ჯერ არ ნახული, არ გაგონილი.

ამ პატარა წერილში შეუძლებელია ყველა ფაქტების აღწერა, მოვიყვანო მხოლოდ რამოდენიმე.

ამ წლის 18 თებერვალს, ღამით ქუჩაში ჩეკის აგენტის დევდარიანის მეთაურობით მოიტაცეს საიდუმლოთ ახალგაზრდა სტუდენტი წილქსანი, რომელიც ზემოხსენებულ ბნელ სამარეში მშვიერი ყავდათ დამწყვეთული. ღამლობით გამოყვადათ და სიკვდილით ემუქრე-

ბოდენ თუ არ გამოტყდებოდა. ითხოვედნ მისგან—გაეცა ამხანაგები და ავალბდენ გამხდარიც ჩეკის მუდმივ ჯაშუშათ. მან დაჰკარგა ძარღვების სიმშვიდე. სანახევროთ ჭკუაზე შერცეული გაუშვეს, მოკლე ხანში ის კიდევ გაგიჟდა და საგიჟეშია მოთავსებული.

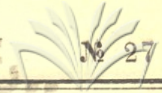
მარტის შუა რიცხვებში, ღამით ქუჩაში მოიტაცეს ახალგაზრდა მარქსისტი 18 წლის ალ. კალანდაძე (სტუდენტი), მისმა მშობლებმა და მეგობრებმა ვერაფერი გაიგეს და არ იცოდენ სად დაიკარგა. ის 45 დღე აწამეს. პირველი შვიდი დღე და ღამე უპატრონოთ იყო მიგდებული, არც პური და არც წყალი მიუწოდებიათ. ღამლობით გამოყვადათ, ცემდენ, აგინებდენ, სიკვდილით ემუქრებოდენ. სიციცხლით და ენერგიით საგვ ახალგაზრდა ცხედარს დაემსგავსა, ძვლებათ იქცა, უბრძანებდენ მას გაეცა ამხანაგები, ჩაწერილიცო «კომსოპოლაში» და გამხდარიცო ჩეკის საიდუმლო აგენტათ. 45 დღის შემდეგ ნაშვადამევეს გამოუშვეს, თმა გაპარსეს, ხელი მოაწერინეს თავის დახვრეტაზე, თუ ის გამოაქვეცნებდა თავის 45 დღის წამების ამბებს. გაუშვეს მაგრამ მას ნორმალური სიმშვიდე დაკარგოდა, ვერავის ცნობდა, მისი გამობრუნება მეტად საეჭვოა.

ერთ კვირაზე მეტი აწამეს სანდრო ჭიბბრი-შვილი, რომელსაც ემუქრებოდენ ღამით სიკვდილით და აძლევდენ წინადადებას გატეხილიყო, ამხანაგები გაეცა.

16 მაისს გზიდან საიდუმლოთ გაიტაცეს ძველი მუშა და თავდადებული რევოლუციონერი პეტრე ხურცილავა, რომელიც მრავალჯერ უწამებიათ თვითმპყრობელობის ჯალათებს. მისი წამება დაიწყო 1903 წელს კაზაკების მიერ და არა ერთხელ ცხენზე მიკრული უთრევიათ და ახლა ეს მუშა ხურცილავა 28 დღის განმავლობაში ბნელ საფლავეში ყავდათ დამარხული ჩეკელებს. ღამით გამოყვადათ და სიკვდილით ემუქრებოდენ. ეუბნებოდენ—ვერაერც გაიგებს შენს წამებას და სიკვდილსო.

17 დღე ყავდათ დასაფლავებული ახალგაზრდა მოსამსახურე მგელაძე, რომელსაც აწამებდენ გამოტეხის მიზნით და რომელიც გაუშვეს არა ნორმალურ მდგომარეობაში.

8 მაისს დაატყვევეს მუშა-მოსამსახურე კალისტრატე სილია, რომელსაც სცემა ჩეკის აგენტმა ყურაშვილმა, ხოლო როცა ეს სილიამ

ჩეკაში განაცხადა ის ამისთვის ბნელ სარდაფში ჩაადგეს.

2 აგვისტოს, ღამის ოთხ საათზე პოლიტიკურებს გამოაშორეს ახალგაზრდა მარქსისტი სტუდენტი გიორგი თაყაიშვილი და ჩეკის უფროსმა აგენტმა ქუკოვმა ის საიდუმლოთ ჩამწყვდია ბნელ სამარეში, თვით ტუსაღებმა არ იცოდენ სად წაიყვანეს. რამოდენიმე დღეს უბრძანებდენ გამოტყუილიყო და ხელი აეღო თავის რწმენაზე—მარქსისტობაზე.

ჩვენ შეგვიძლია სხვა ფაქტებიც მოვიყვანოთ. წამებულთა რიცხვი მრავალია. იქ კვირაობით და ხშირათ თვეობით მარხავენ ტყვეებს, ბევრის ვინაობაც კი არ იციან. იპარავენ ჩუმათ და მიყავთ. ხშირია შემთხვევა როცა ტყვე გამოაქვთ მაშინ, როცა სიკვდილის პირზეა მიმდგარი.

ამ ბარბაროსულმა ინკვიზიციამ დაკარგა ყოველივე საზღვარი. საქ. სოც.-დემ. მუშ. პარტიცენტრ. კომიტეტს არ შეუძლია ხმა მალა არ გამოსთქვას ამის შესახებ თავისი აღშფოთება, არ ამცნოს ყველას ის რაც ხდება «წითელი» საქართველოს ჩეკებში.

ჩვენ და მთელ ქართველმა ერმა ვიცით, რომ უზენაესი ხელის-უფლება ეკუთვნის საქართველოში ბრუსილოვ-სლაშჩოვის ჯარებს, რომ საქართველოს სრულ უფლებიანი მართველია კომუნისტური პარტიის «ზაკრაიკომი» და კიროვ-მიანსკოვები, რომელთა მიზანია შოვინისტური იმპერიალიზმი, ცხადია ისიც რომ ამ ხელისუფლებასთან სათათბირო ხმა მაინც გაქვთ თქვენ, თვით ყველა ამ საზიზღრობებს, თქვენის ხელით აკეთებენ მოსკოვის იმპერიალისტები, აკეთებენ თქვენი თავისუფალ სინდისის და თქვენი რწმენის თანახმად. ტყვეთ კმნილი ქართველი მშრომელი ხალხის მიმართ ჯალათის როლს ასრულებთ, როგორც თვით ტყვენი კომუნისტური იმპერიალიზმისა და იმავე დროს არ გყოფნისთ მოქალაქეობრივი გამბედაობა, რომ ეს საშინელი სიმაართლე პირდაპირ გააგებინოთ ქართველ მშრომელ ხალხს.

საქ. ს.-დ. მუშ. პარ. ცენ. კომიტეტი.

27 აგვისტო, 1922 წ.

განცხადება ჩეკის თავმჯდომარეს.

ამ უკმათ საავათმყოფოში იმყოფება 36 პოლიტიკური ტუსადი, რომელთა სიცოცხლე განსაცდელშია, რაიც გვაიძულებს მოგმართოთ შემდეგი განცხადებით:

1) ნაწილი ავათმყოფთა ისეთი მძიმე ცვათუ მყოფნი არიან, რომელთაც საუკეთესო პირობებშიაც კი რამდენინე თვის სიცოცხლე და დარჩენიათ.

2) მეორე ნაწილს კი ისეთი ავათმყოფობა აქვთ, რომელთაც სუირია სპეციალური და სერიოზული წამლობა და ექიმობა.

3) არიან ისეთნიც, რომელთა ავათმყოფობა მოითხოვს სპეციალისტ ექიმთა დიავნოზს.

რაც შეეხება თვითონ საავათმყოფოს, კატეგორიულათ შეგვიძლია განვაცხადოთ, რომ სერიოზულ ექიმობაზე ლაპარაკიც შეუძლებელია, ვინაიდან არ მოიპოვება წამლები, თუნდაც პრიმიტიული და აუცილებელი.

მიუხედავათ იმისა, რომ ექიმთა კომისიამ გაგვსინჯა და თვითონ ამ კომისიების აზრითაც ჩვენი სერიოზული წამლობა შეუძლებელია ამ პირობებში, აქამდისინ არავითარი ყურადღება არ არის მიქცეული ჩვენს მდგომარეობაზე და ვართ ასე განწირულნი, დიდი ხანია გაგებულნი გვაქვს, თითქოს უკვე შედგენილია კომისია, რომელთაც დავალებული აქვს ავადმყოფ ტუსალთა მდგომარეობის გამორკვევა, რომელსაც ამ მოკლე ხანში მოველით, მაგრამ ამ უკმათ მივაქცევთ თქვენს განსაკუთრებულ ყურადღებას ოთხ ავათმყოფს, რომელთა შველა დაუყოვნებლივ არის აუცილებელი.

1) ჭითანავა ბიქტორი და ანდლულაძე ვასილი—ავათ არიან ჭლექით და უკანასკნელს მდგომარეობაში იმყოფებიან. ფილტვები თითქმის სულ შექმული აქვს საშინელი სენისაგან და სისხლს ანთხევს. ჭითანავას მაგალითათ სისხლი აღებინა წუხელის და ვინალამ მოკვდა.

2) ბასიშვილს კოტეს და გოგინაშვილს შაქრის ექვირებათ ძლიერ რთული ოპერაცია, თავის ქალის ახსნა, ბალღამის ამოწმენდა. აი ამ ოთხი კაცის მდგომარეობა ძალა-უნებურათ გვალელებს, ვინაიდან ჩვენ თვალწინ იღუპებიან და აქ კი მათი შველა შეუძლებელია.

ყოველივე ამის გამო გთხოვთ საერთო ზომების მიღებამდე გამოგზავნოთ ორ-სამ დღეში კომისია და შეამოწმოთ ჩვენი განცხადება.

ხელს აწერს 26 პოლიტიკური ტყვე
8 აგვისტო, 1922 წ.

შიმშილის გამოცხადება.

მიუხედავათ ზემო მოყვანილ განცხადებისა, რომ ორ-სამ დღეში მიექციათ ყურადღება ავათ-

თავისუფალი საქართველო

მყოფ პატიმრებისთვის, გადის კვირა და არაფერი სჩანს. მდგომარეობა აუტანელი შეიქნა, ტყვე პოლიტიკურები საშინელ ტანჯვას განიცდიან და როცა დარწმუნდნენ, რომ განცხადებით არაფერი გამოვიდოდა, გადასწყვიტეს შიმშილის გამოცხადება, რაზედაც 24 საათით ადრე შემდეგი განცხადებით აცნობეს «ჩეკის» და სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარეს და ჯანმრთელობის კომისარს:

«რამდენიმე ამხანაგის მეტათ სერიოზულმა მდგომარეობამ გვაიძულა დაგვეძლია იმ უსურადღებობის მოსალოდნელი პერსპექტივა, რომელიც ხელისუფლების ჩვეულებრივ სენათ არის გადაქცეული და კიდევ ვცდილიყავით გვეძებნა სათანადო ხელისუფლების წინაშე სამართალი და ჰუმანიურობა მომაკვდავი ამხანაგების მიმართ. ეს შევასრულეთ კიდევ ამ ერთი კვირის წინ საგან. კომ. წინაშე სათანადო განცხადების შეტანით. ადამი გამართლდა: დღემდე არც პასუხია, არც ყურადღება, ხოლო ამათი მდგომარეობა, ვისთვისაც ვიშვუამდგომლეთ, უფრო გაუარესდა. (შუამდგომლობა შეეხებოდა ჭითანავას, ვ. ანდულუაძეს, კ. ბასიშვილს და შ. გოგინაშვილს) ჩვენ ვართ ხშირი მოწმენი იმათი სისხლის ღებინებისა, ვისაც ტუპერკულიოზი ანადგურებს და იმათი აუტანელი წუხილისა და ბორცვისა, ვისაც ტყვიის ჭრილობის გამო თავის ქალიდან სისხლი ჩამოდის და რომელთა დიაგნოზი და ექიმობა უსპეციალობის გამო ციხის საავადმყოფოს დღემდე ვერ მოუხერხებია. ყველა ამათ აქვთ საავადმყოფოს ექიმთა კოლეგიის მიერ შედგენილი აქტი, რომელიც აღნიშნავს მათი სიცოცხლის უკიდურეს საშიშროებას და მათთვის სპეციალურს, სეზონურს წამლობას მოითხოვს. ზოგს კიდევ ამას გარდა აქვს ამგვარივე მოწმობა თვით საგანგებო კომისიის თაოსნობით დანიშნულ ექიმთა კომისი-

ისა. მაგრამ დღემდე ამ დოკუმენტებმა და ავანთმყოფებმა ვერ დაიმსახურეს იმის ყურადღება ვისიც ჯერ არს. დღეს საავათმყოფოში ისეთის ფაქტის წინაშე ვდგევართ, როდესაც მიუხედავად ცისა და მიწის საბუთებისა, მომაკვდავ ამხანაგებს არ ეღირსა ყურადღება, ამ გატემოების გულგრილათ ატანა შეუძლებელი შეიქნა და ჩვენ, საავათმყოფოში საექიმოთ გადმოსული ავათმყოფი პოლიტიკური პატიმრები, იძულებული ვხდებით მივმართოთ ტუსაღის პირობებში ერთათ-ერთ ხელმისაწდომ იარაღს და გამოვაცხადოთ შიმშილი სამშაბათიდან, 15 აგვისტოს დილიდან. ვინდლო ამან შექმნას იძულების პირობები იმის გამოსარკვევათ რა უსპობს სიცოცხლეს ჩვენს ამხანაგებს—ბიუროკრატიული დაუდევრობა თუ სათანადო ხელისუფლების შეგნებული რეზოლიუცია. ორსავე შემთხვევაში ვაცხადებთ ენერგიულ პროტესტს ამ გვარი «მიზეზების» წინააღმდეგ. ამავე დროს თანაგრძნობას ვუცხადებთ ჩვენს მძიმე ავადმყოფ ამხანაგებს, ხოლო ქართველ საზოგადოებას სამძიმარს ვეუბნებით იმის გამო, რომ ძალისძალ ვლუპება შეილები.

ხელს აწერს 29 პოლიტ. ტყვე-თფილისის ციხის საავათმყოფო. 14 აგვისტო, 1922 წ.

15 აგვისტოს პატიმრებმა შიმშილი დაიწყეს. გამოირკვა რომ ციხის ადმინისტრაციას სათანადო ზომებიც არ მიუღია ამ განცხადებათა გამო. ციხის უფროსი ცვარიანი და მისი თანაშემწე წიგწივაძე გაიძახოდნენ: «დაწყდნენ შიმშილით, რა გვენადვლებათ». შიმშილი გაგრძელდა 46 საათი, რის შემდეგ მობრძანდა ჩეკის თავმჯდომარე ალნიევი და გიფიცულ ტუსაღებს ალუთქვა დაკმაყოფილება. შიმშილი ამის შემდეგ მოიხსნა.

საქართველო და ევროპა.

რ. ზუანკარეს წერილი აკ. ჩხენკელს. ბ-ნო მინისტრო!

ამ თვის 14-ს შვიდედ პირი თქვენი მემორანდუმის, რომელიც თქვენი მთავრობის სახელით გაგიგზავნიათ ერთა ლიგის საზოგადო კრებისათვის ქენევაში და თხოვნა, რომ საფრანგეთის დელეგაციამ მხარი დაუჭიროს იქ საქართველოს საკითხს.

მაქვს პატივი გაცნობოთ, რომ მე მივაქციე საფრანგეთის დელეგატების ყურადღება ამ დოკუმენტზე და ისინი არ დააყოვნებენ გაზოარკვიონ, თუ როგორი პასუხის გაცემა იქნება შესაძლებელი იმ სიმპატიის მიხედვით, რომელითაც გამსჭვალულია ჩვენი მთავრობა იმ ვრისადმი, რომელსაც თქვენ წარმოადგენთ.

მიიღეთ და სხვ. ზუანკარე.

საერთაშორისო კოოპერატივთა კავშირი საქართველოს კოოპ. სქესსებ.

რედაქციამ მიიღო შემდეგი დეკლარაცია, რომელიც საერთაშორისო კოოპერატივთა კავშირმა გაუგზავნა საქართველოში კომუნისტურ ხელისუფლებას კოოპერატივთა შევიწროვების გამო.

აი ამ დეკლარაციის ტექსტი:

თანხმად მანდატისა ინტერნაციონალურ კოოპერატივთა კავშირის, ბ. ვიქტორ სერგეი მიაჩრა საქართველო ამ წლის მაისსა და ივნისში, რომ ჩაებარებინა საქარ. ცენტრ. კოოპერ. კავშირისათვის თჳილისში ჩვენი ორგანიზაციების მიერ გადაღებული თანხა დამშუღ ხალხისთვის დასარიგებლათ, და ამავე დროს გამოერკვია კოოპერატივების მდგომარეობა.

მისი მოხსენებიდან, რომელიც მან წარმოადგინა, სჩანს, რომ კოოპერატიული მოძრაობა, რომელმაც ამ ორი წლის წინეთ მიაღწია შესამჩნევ განვითარებას და თანდათან იზრდებოდა, დღეს საშინლათ დაქსაქსული და უმეტეს ნაწილათ განადგურებულია.

ბევრი კოოპერატიული საზოგადოება, მასიური მოძრაობისგან წარმოშობილი, მოსპობილია, და მათი ადგილი უჭირავთ ეგრეთწოდებულ მუშათა კოოპერატივებს, რომელნიც შექმნილია ხელფენურათ კომუნისტური პარტიის მიერ მთავრობის მონაწილეობით.

მრავალი კოოპერატიული მაღაზიები დაკეტულია. კოოპერატიულ საზოგადოებების დიდი ნაწილისთვის შეუძლებელი ხდება მუშაობის წარმოება, იმ მიზეზით, რომ მათ ადმინისტრატორებს, მოსამსახურეებს და მუშაკებს სულ ხშირათ და ცოველივე მიზეზის დაუსახელებლათ ციხეში აგზავნიან. კოოპერატიულ საზოგადოებათა ხელმძღვანელები უკვე მთელი წელიწადია განუკითხავათ არიან ციხეში გამომწყვდეული. კოოპ. გამგეობებში წევრების არჩევა თავისუფალი არაა. ის წარმოებს კომუნისტურ პარტიის ძალდატანების ქვეშ და ხელისუფალთა ჩარევით.

ჩვენ ვიღებთ ბ. სერვის მოხსენებიდან ამ ცოცხალ და შემოწმებულ ფაქტებს, რომელნიც ჩვენ დიდათ გვაღელვებენ და ნებას ვაძლევთ ჩვენს თავს თქვენი ყურადღება მივაქციოთ კოოპერატიულ მოძრაობის ამ სამწუხარო მდგომარეობაზე იმ იმედით, რომ დაუყონებლივ იქნება მიღებული ზომები მის გამოსასწორებლათ. საქართველოს კოოპერატორთა დიდი უმრავლესობა გამსჭვალულია ღრმა მისწრაფებით თავისუფლათ მოაწყონ თავს კოოპერატიული მუშაობა.

ეს არის ჩვენის რწმენით კანონიერი სურვილი, რომელიც სრულიად ეთანხმება ინტერნაციონალურ კოოპერატივთა კონგრესის რეზოლიუციებს, და რომელიც მიღებულია ცველა ქვეყნის ნაციონალურ ორგანიზაციებისაგან.

სასურველი იქნებოდა, რომ ჩვენ აღმასრულებელ კომიტეტს, რომელიც შეიკრიბება ესენში ამ თვის დამლევს, უკვე ექნებოდეს თქვენ მიერ მოცემული პასუხი.

ინტერნ. კოოპ. კავშირის გენერ.

სეკრეტარი მეი.

ერთა ლიგაში.

(რეზოლიუცია საქართველოზე და სომხეთზე)

ბელგიის სოც. პარტიის წევრმა, დე-ბრიუკერმა, რომელიც ნამცოდნა საქართველოში და დაინტერესებული მისი მდგომარეობით, ერთა ლიგაში, რომელიც შეიკრიბა ევენისთვეში ქენევაში დასვა საქართველოს საკითხი და მხურვალე სიტყვის შემდეგ, რომელშიაც დაახასიათა ჩვენი ქვეყნის მდგომარეობა, წინადადება შეიტანა მიექციათ ყურადღება საქართველოს საკითხისათვის და მიეღოთ ღონისძიება მის განსათავისუფლებლათ. ერთა ლიგამ მისი პროექტი რეზოლიუციის გადასცა საინიციატივო კომისიას. კომისიამ საკითხი შეისწავლა და კანადის წარმომადგენელის ლიაუნის პირით წარმოუდგინა საზოგადო კრებას შემდეგი რეზოლიუცია, რომელიც კრებისგან ერთხმათ იქნა მიღებული.

«ერთა ლიგის ყრილობა აღვლევებულია იმ საშინელი მდგომარეობით, რომელშიაც იმყოფება დღეს საქართველო, თავდასხმის საშვალეობით დაპტობილი უცხო ძალისაგან მის მცხოვრებთა ნების წინააღმდეგ,—მოუწოდებს ერთა ლიგის საბჭოს ყურადღებით ადვენოს თვალსუფი ამ კუთხის საქმეთა მიმდინარეობას და პირველსავე შემთხვევაში, როცა ხელსაყრელი პირობები დადგება სათანადო ღონისძიება მიიღოს, რომ თანხმად საერთაშორისო ნორმებისა, ხელი შეუწყოს ამ ქვეყანაში ნორმალურ მდგომარეობის აღდგენას.»

ამავე სხდომაზე მიღებულ იქნა რეზოლიუცია სომხეთისთვის ოსმალეთში ეროვნული კერის მიცემის შესახებ. ერთა ლიგა წინადადებას აძლევს სახელმწიფოებს ოსმალეთ-საბერძნეთის საზავო მოლაპარაკების დროს დასმულ და მოგვარებულ იქნეს ეს საკითხი და ამით დაიცვას როგორც სომხეთის, ისე ოსმალეთის ხალხის ინტერესები.

მარსელ სამბა

ნენკენისთვის, პაწია ქ. შამანიში, უცრათ გარდაიცვალა საფრანგეთის პარლამენტის წევრი, გამოჩენილი სოციალისტი მარსელ სამბა.

დიდ გლოვაშია საფრანგეთის სოციალისტური პარტია. ორი თვე არ გასულა მის შემდეგ, რაც მან დაკარგა თავის დამაარსებელი მცხოვანი გედი და დღეს კვლავ აცილებს სამარხმდის ერთ საუკეთესო ლიდერთან. სამბას ცხოვრება ეს თვით საფრანგეთის პარტიის ცხოვრების ისტორიაა 30 წლის განმავლობაში, მის შემდეგ რაც განსვენებული შეიქნა საფრანგეთში მნიშვნელოვან პოლიტიკურ მოღვაწეთ. 30 წელი ის განუწყვეტლივ დეპუტატთ იყო. ის ეკუთვნოდა პარტიის ძველ თაობის იმ ჯგუფს, რომელიც შეიცავდა კორესს, ე. გედს, ვიანს, ბასლის, შოვიერს, კ. იუგს (ამათშივე იცნენ მილერანი—დღევანდელი საფრ. პრეზიდენტი—და ვივიანი, რომელთაც შემდეგ მიატოვეს პარტია).

მარსელ სამბა საუკეთესო პარლამენტორი და თავისებური ორატორი იყო. მთელი პარლამენტი სმენათ იყო გადაქცეული, როცა სამბა ტრიბუნაზე აღიოდა. მისი საოცარი ირონიით სავსე სიტყვები არა ერთხელ მოუსმენია მთავრობის წევრებს და მოწინააღმდეგე პარტიათა წარმომადგენლებს. ვის არ ახსოვს მისი გამოსვლები კლემანსოს წინააღმდეგ, როგორც უკანასკნელათ, ისე 1906-1909 წლებში, როცა საფრანგეთის «ვეფხვი» მთავრობის თავმჯდომარე იყო. სამბა ცნობილი იყო განსაკუთრებით როგორც ყურნალისტი, როგორც საუკეთესო პოლემისტი. მისი სარკაზმით შეზავებული კალამი მოწამლულ ლაზვარივით ხვდებოდა მოწინააღმდეგეთა გულს. საფრანგეთის ერთმა მწერალმა მას «ყურნალიზმის პრინცი» უწოდა. ევროპის დიდი ომის დროს, როცა ვილგელმის ჯარი შემოიჭრა საფრანგეთში—პარტიის გადაწყვეტილებით, სამბა, გედთან ერთათ ვივიანის სამინისტროს წევრი გახდა და იქ მთელის ძალღონით ერის თავდაცვის პოლიტიკას აწარმოებდა. თუმცა ამ დროს არც პარლამენტის ფრაქციაში და არც პარტიაში თით-

ქმის არც ერთი წევრი არ გამოსულა პარტიის ასეთი ტაქტიკის წინააღმდეგ. დღეს, 7 წლის შემდეგ და კიდევ იმ დროს, როცა სამბას გვაში არც კი გაცივებულა, —კომუნისმის ბიუ-ბუტები, რენუები, ლაფონები და კაშენები უსაყვედურებენ მას სამინისტროში შესვლას. თვით ბ. კაშენი კი ომის დროს რუსეთში მოგზაურობდა, რომ რუსები წაექვებია ომის გასაგრობათ და უკან დაბრუნებული მყავე პატრიოტულ სიტყვებს უხვათ ხარჯავდა. მოკლე მეხსიერების პატრონი არიან ეს ვაქბატონები! მათ ვერ მოუნელებიათ, რომ ცნობილმა სამბამ ტურის კონგრესზე—სადაც ლენინის ლოცვით გაითიშა სოც. პარტია—ზურგი აბრუნა. მოსკოვის ლაქიებს და სოციალისტურ-დემოკრატიულ გზას არ გადასცდა...

სამბა რამოდენიმე დიდი შრომის ავტორია. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი უკანასკნელი წიგნი: «შექმენით მეფე, არა და დამყარეთ მშვიდობიანობა,» რომელმაც ომის წინ დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა მკითხველ საზოგადოებაში.

სიცოცხლით და ენერჯიით სავსე, მხნე—60 წლის მოხუცი ლიდერის მოულოდნელი დაკარგვა მეზივით დაეცა საფრანგეთის პარტიას, რომელსაც ქვეყნის ყოველ კუთხიდან მოსდის აუარებელი სამძიძრის და თანაგრძნობის დეპუტები. პარტიის მთავარ ორგანოში («პოპულერ») სხვათა შორის გამოქვეყნებულია ნ. ყორდანის დეპუტატ საქართველოს სოც.-დემოკრატიული მუშათა პარტიის სახელით.

სამბას ცხედარს მოასვენებენ 8-ს პარიზში და აქედან მის სოფელში დასასაფლავებლათ.

მარსელ სამბას გარდაცვალებას შედეგათ მოყვა დიდი ტრაგედია. მისი დაკარგვა ვერ აიტანა მისმა მეუღლემ და მეგობარმა და 12 საათი არ იქნებოდა გასული ქმრის სიკვდილის შემდეგ, რომ თავი მოიკლა რევოლვერით. სამბის ცოლი გამოჩენილი მხატვარი და სკულპტორი იყო. მთელი საფრანგეთი თან დასტირის მარსელ სამბასთან ერთათ უდროვოთ დაკარგულ ნიჭიერ ხელოვანს.

ანუანი.

გაერთიანებული სოციალ-დემოკრატია.

24 სექტემბერს ნიურენბერგის გამაერთიანებელ პარტიეტაგის (კრილობის) დადგენილებით დაკანონდა გერმანიის მეუმრავლესე სოციალისტურ პარტიის და დამოუკიდებელ სოციალ-დემოკრატიის სრული, ორგანიული გაერთიანება.

ნიურენბერგს წინ უძღვის მთელი 5 წლის ისტორია, აღსავსე ორივე სოციალისტურ პარტიათა შორის ღრმა პრინციპიული უთანხმოებით, უკიდურესი სიმწვავის დავისა და ქიშკობით, შეურიგებელ სამოქალაქო ომით და ძმათა სისხლის ღვრით.

თუ მიუხედავად ყოველივე ამისა გერმანიის სოციალისტურმა პარტიებმა სულ რამოდენიმე კვირის განმავლობაში სძლიეს გუშინდელი მტრობა და ურთიერთშორისი ომი, ეს აიხსნება ორივე პარტიის მასიური ხასიათით. როგორც ერთს, ისე მეორე პარტიაში ნამდვილი კანონდებელი, პარტიის მოქმედების ხაზის მოკარნახე არის არა პარტიის ლიდერები, არამედ პარტიული მასა, სოციალისტური მუშები, რომელთა ნებას ვერ აუხვევს გვერდს ლიდერების ჩვეულებრივი შეურიგებლობა და სექტანტური მიდრეკილება.

გერმანიის სოც.-დემოკ. პარტია, რომელიც უდიდესი სოციალისტური პარტია იყო მთელს ქვეყანაზე, გაითიშა ომის დროს და ომის კითხვების გარშემო. გერმანიის სამხედრო დამარცხებამ და მის მიერ გამოწვეულმა რევოლიუციამ მოხსნა ის მწვავე კითხვები, რომლის გამო გაითიშა მოხდა. რევოლიუციის პირველ დღეებში პოლიტიკურ მდგომარეობის ლოლიკამ აიძულა ორივე პარტია მჭიდრო თანამშრომლობა დაეწყათ. შესდგა კოალიციური სოციალისტური მთავრობა და ორივე ფრთის გაერთიანება თითქმის დღიურ წესრიგში დადგა. მაგრამ აქ თავი იჩინა იმავე განხეთქილებამ, რომელმაც რუსეთის თებერვლის რევოლიუცია დაშარხა: ოქტომბრის გადატრიალების მაგალითით წაქეზებულმა გერმანიის კომუნისტებმა წამოაყენეს ჩვენთვის კარგათ ცნობილი ფორმულა: «მთელი ძალა-უფლება მუშათა საბჭოებს!» და შეუდგნენ ამ ფორმულის ცხოვრებაში გატარებას «რუსული», ე. ი. გადატრიალების

გზით. დემოკრატიული, თუ დიქტატურის გზა? ამ საბედისწერო კითხვამ კვლავ გაჰყო გერმანიის სოც.-დემოკრატიის რიგები. ძველი უმრავლესობა დემოკრატიულ გზას გაჰყვა და ქვეყნის გადასარჩენათ გადასწყვიტა ლოველივე ძალღონით გაეწია წინააღმდეგობა კომუნისტურ შეთქმულობისათვის. დამოუკიდებელი პარტიის უდიდესი ნაწილი კი, რუსულ რევოლიუციური ფრანკოლოგიით შეყრობილი, კომუნისტურ ფრთას აჰყვა და ბოლშევიკურ გადატრიალებს ცდას დაუჭირა მხარი. მოხდა 1919 იანვრის შეიარაღებული შეტაკება ორივე ფრთას შორის. ძმათა შორის დაღვრილმა სისხლმა წინანდებურზე უფრო დააშორა ერთმანეთს მეუმრავლესეები და დამოუკიდებლები. დადგა ეგრეთ წოდებული «ნოსკეს რეჟიმის» ხანა, როცა მეუმრავლესეები აჯანყებულ დამოუკიდებლებზე გამარჯვების ლოლიკამ აიძულა მარცხნით ბრძოლა განეგრძოთ, ხოლო მარჯვნივ—ბურჟუაზიულ პარტიებთან—კოალიციის პოლიტიკა ეწარმოებიათ. დამოუკიდებელი სოც.-დემოკრატიული პარტია კი გაიტაცა ერთგულ აღებულმა გეზმა და 1919 წლის შემოდგომაზე ლაიპციგის პარტიიტაკმა ერთხმად მიიღო ახალი სამოქმედო პროგრამა, რომლის საფუძველს საბჭოთა სისტემის ცნობა, ე. ი. ძველი სოც.-დემოკრატიულ გზის უარყოფა შეადგენდა. თუ ერთის წლის შემდეგ ჰალეს პარტიიტაკზე დამოუკიდებელ პარტიას კომუნისტური ფრთა გამოეცო, ეს პარტიის გაჯანსაღებას არ მოასწავებდა: პარტიის გაითიშვა მოხდა არა პრინციპიულ ნიადაგზე, არამედ მოსკოვის მიერ წამოყენებულ ცნობილ 21 პუნქტის გარშემო. კომუნისტური ფრთა მოითხოვდა მოსკოვისათვის უხმოდ დაქვემდებარებას, უმრავლესობას კი უნდოდა მესამე ინტერნაციონალში დარჩენა და ამავე დროს მოსკოვისაგან ერთგვარი დამოუკიდებლობის შენარჩუნება.

ყოველ შემთხვევაში ჰალეს პარტიიტაკიდან იწყება ის პროცესი გერმანიის ორივე სოციალისტურ პარტიების დაახლოვებისა, რომელიც ნიურენბერგის პარტიიტაკმა დაავიროგინა.

პრაქტიკულმა ცხოვრებამ წამოაყენა მორიგ კითხვათ გერმანიაში რეაქციასთან ბრძოლა და

რესპუბლიკის დაცვა. ლეიპციგის პროგრამა, საბჭოთა პრინციპზე დამყარებული, მკვდარ ანბანათ იქცა. მეორე მხრით რუსულ ბოლშევიზმის პრაქტიკის დაახლოვებით გაცნობამ ქვეყანას ნათლად დაანახა, თუ რას წარმოადგენს საბჭოთა დიქტატურა. რუსეთის მაგალითის ჰიპნოზი საგრძნობლათ შენედა და მესამე ინტერნაციონალის პრესტიჟიც ძლიერ დაეცა. ამავე დროს, მეუმრავლესე სოციალისტები პოლიტიკური ცხოვრების მსვლელობით იძულებული გახდნენ მთავარი ყურადღება მიექციათ რეაქციის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის: კავის გადატრიალების დროს, როცა რესპუბლიკის არსებობა საფრთხეში ჩავარდა, პროფესიული კავშირების ზეგავლენით, ორივე პარტიები შეთანხმებით გამოვიდნენ რეაქციონურ ცდის წინააღმდეგ. ეხლა მეუმრავლესეებს და დამოუკიდებლებს, თუ ძველი ბრძოლის მოგონებას და პირად სიძულვილს არ მივიღებთ მხედველობაში, ჰყოფდა უმთავრესად ტაქტიკის, სახელდობრ ბურჟუაზიულ პარტ-თან თანამშრომლობის საკითხი. მაგრამ ცხოვრების ლოდიკამ ეს უთანხმოებაც შეანელა. რეიხსტაგში პარტიათა შორის რაოდენობითი განწყობილება იმგვარია, რომ ვირტის დემოკრატიული მთავრობა ვერ იარსებებს, თუ მას დამოუკიდებლებმა მხარი არ დაუჭირეს. ვირტის მთავრობის გადაგდება კი მოასწავებს გერმანიაში მემარჯვენე მთავრობის მოვლინებას და რეაქციისთვის ხელის შეწყობას. ასეთ მდგომარეობის წინაშე დამოუკიდებელი პარტია იძულებული შეიქნა მრავალგზის დაეჭირა მხარი რეიხსტაგში ვირტის მთავრობისათვის რეაქციონერების და კომუნისტების შეტევის წინააღმდეგ და როცა გასულ წელს, ერცბერგერის მოკვლის შემდეგ, მეუმრავლესეებმა წამოაყენეს საკითხი მემარცხენე კოალიციის შედგენის დამოუკიდებლების მონაწილეობით, უკანასკნელებმა გადაჭრილი უარი ვერ სთქვეს მთავრობაში შესვლის შესაძლებლობაზე. ამ გვარად, პოლიტიკური ცხოვრების მსვლელობათანდათან ხსნიდა დღის წესრიგიდან იმ კითხვებს, რომელნიც ორ სოციალისტურ პარტიას პროგრამისა და ტაქტიკის მხრით ერთიანეთს აშორებდა. უკანასკნელი წლის განმავლობაში ორ პარტიების პრაქტიკულ პოლიტიკაში დიდი განსხვავება არ ყოფილა, მაგრამ დამოუკიდებელი პარტიის ხელმძღვანელთა უმრავლესობა

სიტყვით კიდევ რადიკალობდა და გადაჭრით წინააღმდეგი იყო «მოლაღატე» მეუმრავლესეებთან შეერთების. ამ შეუთრეგებლობას ხელს უწყობდა სოციალისტურ პარტიების საერთაშორისო განწყობილება. დამოუკიდებლები შედიოდნენ 2¹/₂ (ვენის) ინტერნაციონალში, რომელიც სცდილობდა ერთიანი დამოუკიდებულება დაეჭირა მე-2 და მე-3 ინტერნაციონალებთან. ვენის ინტერნაციონალი უარს ამბობდა ინტერნაციონალურ გაერთიანებაზე, თუ კომუნისტური პარტიებიც არ მიემხრობოდნენ ასეთ გაერთიანებას. მუშათა მოძრაობის საერთაშორისო ურთიერთობა ხელს უშლიდა სოციალიზმის ეროვნულად გაერთიანებას. მე-3 ინტერნაციონალის დამრღვევმა და ცბიერმა პოლიტიკამ გაადვილა ამ დაბრკოლების დაძლევა. სამივე ინტერნაციონალების აღმასრულებელ კომიტეტების მოლაპარაკებამ ცხადჰყო, რომ კომუნისტებს აინტერესებს არა საერთაშორისო პროლეტარიატის გაერთიანება, არამედ ევროპის მუშათა მოძრაობის რუსეთის ნაციონალისტურ საგარეო პოლიტიკისათვის გამოცემა. რამდენიმე თვის გამოცდილებამ ძირიანათ შესცვალა 2¹/₂ ინტერნაციონალის ევროპიელ პარტიათა დამოუკიდებულება ინტერნაციონალების გაერთიანების საკითხისადმი. კომინტერთან დაახლოვების გულწრფელი ცდა უშედეგოთ დარჩა, ხოლო საერთაშორისო პოლიტიკის მთხროვნილებამ აიძულა 2¹/₂ ინტერნაციონალის პარტიები პრაქტიკულად შეთანხმებოდნენ მრავალ კითხვებში მეორე ინტერნაციონალის პარტიებს. მოხდა მეორე და ვენის ინტერნაციონალების პარტიათა დაახლოვება და კომუნისტების სრული იზოლიაცია საერთაშორისო მუშათა მოძრაობაში. დამოუკიდებელ პარტიის დიდი უმრავლესობა უკვე ამ 5-მ თვის წინად განთავისუფლებული იყო ე. წოდ. «რუსეთის რევოლიუციის ჰიპნოზისაგან». ამგვარათ, როგორც საშინაო პოლიტიკის, აგრეთვე მუშათა მოძრაობის საგარეო ურთიერთობის სფეროში მოიშალა ის მთავარი დაბრკოლებები, რომლებიც ხელს უშლიდნენ გერმანიის სოც.-დემოკრატიის ორი ფრთის გაერთიანებას. მაგრამ დარჩა კიდევ ერთი დაბრკოლება, რომელსაც გაითვის და გაერთიანების საქმეში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს: გუშინდელი ბრძოლის მოგონება, აქედან წარმომდგარი ურთიერთშორისი სიძულ-

ველი და უნდობლობა, ფსიხოლოგიური შეუ-
რიგებლობა. მაგრამ ეს ფსიხოლოგიური თვი-
სკები უფრო ახასიათებს ლიდერებს, ვინემ მას-
სას. საქმარისი იყო პოლიტიკურ ცხოვრების
მსვლელობას შეენელებია გაერთიანების რეა-
ლური დაბრკოლებები და წამოეცნენება გაერ-
თიანების საკიროება, რომ მასსები განთავისუ-
ფლებულიცვენ ფრაქციული შეურიგებლობისა-
გან და მუშათა მასას სათანადო გავლენა მოეხ-
დინა თავიანთ ლიდერებზე. ამ მოვლენამ თავი
იჩინა პირველათ უფრო მასსიური ხასიათის,
ვეუმრავლესეთა პარტიაში. ამ პარტიის ქვედა
ორგანიზაციები და პერიფერიები უკვე ერთის
წლის წინათ მოითხოვდენ ხელმძღვანელ ორგა-
ნოებისაგან ენერგიულ ნაბიჯებს დაზოუკიდე-
ბელ პარტიასთან დასაახლოვებლათ და გასაერ-
თიანებლათ. უკანასკნელ თვეებში კი დამოუკი-
დებელ პარტიის მასსებშიაც იჩინა თავი უძლე-
ველმა მიდრეკილებამ სოც.-დემოკრატიის გა-
ერთიანებისაკენ, განსაკუთრებით რატენაუს მო-
კვლის შემდეგ, როცა აშკარა გახდა, რომ მხო-
ლოდ პროლეტარიატის ერთსულოვნად დარა-
ზმვას შეუძლია რესპუბლიკის გადარჩენა.

ამ საერთო ლტოლილებას ვერავითარი ცენ-
ტრალური ორგანიზაცია, რა გინდ ავტორიტე-
ტული ყოფილიყო ის, წინააღმდეგობას ვერ
გაუწევდა და აი ჩვენ ვხედავთ, რომ ის ლიდე-
რები, რომლებიც კიდევ მისი-იენისში გაერთია-
ნების წინააღმდეგ გამოდიოდენ, ივლისში, თა-
ვიანთ პარტიის მასსის კარნახით, გადაჭრით
იკვლიან ფრონტს და თავგამოდებით იცავენ
გაერთიანებას. ესენი არიან გუშინდელი კომუ-
ნისტი პაულ ლევი, შეურიგებელი არტურ
კრისპიენი, მემარცხენე «დამოუკიდებელი» დი-
ტმანი და სხვები. საქმე იქამდე მივიდა, რომ
ორივე პარტიის ცენტრებს განსაკუთრებული
მოწოდება უნდა გამოეშვათ ადგილობრივ ორ-
განიზაციებისადმი—თავი დაეჭირათ ანარქიულ
გაერთიანებისაგან და მოეცადათ რამდენიმე
კვირა, სანამ პარტიეტაგები შეიკრიბებოდენ.
ცენტრები შეუდგენ წინასწარ მუშაობას. რე-
იხსტაგში ორივე პარტიის ფრაქციებმა შეად-
გინეს საერთო სამუშაო ცენტრი. ყველა დე-
მონსტრაციებს, საპროტესტო მიტინგებს თუ
საერთაშორისო ხასიათის გამოსვლებს ორივე
პარტიის ორგანიზაციები ერთად ახდენენ. ცენ-
ტრალური კომიტეტები იმუშავენენ დროებითი

«სამოქმედო პროგრამას» და ხელმძღვანელების
გაერთიანების პროექტს. მთელი ეს მუშაობა
საოცარი სოლიდარობით და სრულიად დაუბრ-
კოლებრივ სწარმოებს, რადგან ხდება ის, რის
ნიადაგიც დიდი ხანია ცხოვრებას მოუხმუნებდა.
თითქმის ერთდროულად, სექტემბრის 19-20-ს
იკრიბება ორივე პარტიის ყრილობები. ჯერ
ცალცალკე, აუგსბურგში და გერაში; თვითუ-
ლი მათგანი გაერთიანების მიღების შემდეგ
წარგზავნის თავიანთ წარმომადგენლებს ნიუ-
რენბურგის გაერთიანებულ პარტიეტაგზე.

ჩვენ არ მოვიყვანთ აქ აუგსბურგის (მეუმრავ-
ლესეების) და გერის (დამოუკიდებლების) პარ-
ტიეტაგების დადგენილებებს სხვადასხვა საგა-
რეო და საშინაო კითხვებზე. ამ დადგენილებე-
ბის რეზიუმეს მკითხველი გაცნობდა ის «სამო-
ქმედო პროგრამაში», რომელიც ორთავე პარ-
ტიეტაგებმა მიიღეს და რომლის შინაარსი ქვე-
ვით მოგვყავს. მკითხველი დანახავს ამ პრო-
გრამიდან, რომ ახალი «გერმანიის გაერთიანე-
ბული სოციალ-დემოკრატიული პარტია» სრუ-
ლიად განთავისუფლებულია რუსეთიდან ნასე-
სებ რევოლიუციური ფრანკოლოგიისაგან და
დაბრუნებია ძველს, ნაცად—მარქსისტულ სო-
ციალიზმის გზას.

აუგსბურგის პარტიეტაგზე მოხსენება გაერ-
თიანების შესახებ წაიკითხა პარტიის ერთ-ერთმა
თავმჯდომარემ ოტო ველსმა. გერაში—დამო-
უკიდებლების ბელადმა კრისპიენმა. საინტე-
რესოა, რომ ორივე მოხსენებაში დასაბუთების
დიდ ნაწილს შეადგენს რუსეთელ კომუნისმის
კრიტიკა. ორივე მომხსენებელი ერთნაირად
ახასიათებს რუსულ ბოლშევიზმს და ერთსა და
იმავე დასკვნას აკეთებს.

«რუსეთი, ამბობს ველსი, ბოლშევიზმის პო-
ზიციებიდან კანიბალიზმის, კაციკამოაობის,
გზით იხვეს კაპიტალიზმისაკენ. აი, ამ სახარელ
ბრალდებას ვუყენებთ ჩვენ მას საერთაშორისო
მუშათა კლასის წინაშე, და მით უფრო ენერ-
გიულად უნდა წამოგავენოთ იგი, რომ ჩვენი
თვალის წინ იგივე მთავრობა, რომელიც მთელს
ქვეყანაში ფულს აგროვებს დამშუულ რუსები-
სათვის, მრავალ და მრავალ ასეულ მილიონებს
გზავნის ევროპაში თავისი საგარეო მიზნების
განსახორციელებლათ სოციალისტური პარტიე-
ბის დარღვევის, მუშათა სინდიკატების დანგრე-
ვის და მუშათა პრესის მოსყიდვის საშეაღე-

ბით (ტაში). მე არ ვნანობ იმ დროის დაკარგვას, რომელიც მოვახმარეთ კომუნისტებთან მოლაპარაკებას... რადგან მან შესძინა ინტერნაციონალს და გერმანიის მუშათა კლასს შეგნება სოციალისტურ პარტიების გაერთიანების საჭიროებისა.»

«ბოლშევიკები, ამბობს თავის მხრით კრისპინი გერაში, კაციალისტურ რეაქციონერებს უდრიან, რადგან ისინი ჩვენ ზურგიდან გვეხშიან თავს.»

აუგსბურგი აღგენს: «კომუნისტებთან საერთო გზა უკუგდებულ უნდა იქნას, სანამ ისინი გადაჭრით არ აღიარებენ რესპუბლიკის დაცვის საჭიროებას და სოციალისტურ პარტიების დაშლაზე ხელს არ აიღებენ».

გუშინდელი ნახევრად ბოლშევიკი კრისპინი კიდევ მეტის სიმკაცრით სჯის კომუნისტებს: «სამწუხაროდ, შეუძლებელია კომუნისტებთან გაერთიანება; სოციალ-დემოკრატებსა და კომუნისტურ მუშებს შორის კედელი აღმართეს იმ სუბიექტებმა, რომლებიც თავის სულს რუსულ მანეთზე ციდიან (ცხატე ტაში).» «სოციალ-დემოკრატებსა და ბოლშევიკებს შუა საერთო გზა არ არის», დასკვნის დამოუკიდებლობის ბელადი.

ამგვარად, აღსრულდა ის აუცილებელი პირობა, ურომლისოდაც შეუძლებელი იყო გათიშული სოციალისტური პარტიების გაერთიანება ერთგულად თუ ინტერნაციონალურად: სოციალიზმის მემარცხენე ფრთის სრული განკურნება რუსულ ფრანკოლოგიისაგან და რუსეთის «კომუნისმის» ნამდვილი სახის გამოცნობა.

ორივე მომხსენებელმა აღნიშნა ის ფაქტი, რომ უკანასკნელ დროს მეუმრავლესეებსა და დამოუკიდებლებს პრაქტიკულ პოლიტიკაშიც არაფერი აქვთ სადაო.

«სოც.-დემ. პარტიის (მეუმრავლესე) და დამოუკიდებელ ს. პარტიის პოლიტიკა დიდი ხანია ერთი და იგივეა»—ამბობს კრისპინი. ჩვენ არასოდეს არ ვცოფილვართ აუცილებლად წინააღმდეგი ბურჟუაზიულ პარტიებთან კოალიციის ყველა შემთხვევებისათვის და დიდი ხანია ფაქტიურად მხარს ვუჭერთ ვირტის მთავრობასო.

ორივე პარტიეტაგმა თითქმის ერთნაირი ერთსულოვანობით გამოიტანა დადგენილება გაერ-

თიანების შესახებ. თუ რა აღდროვანებით შეხვდა მასსა გაერთიანებას, ამას მოწმობს აუგსბურგში მომხდარი ინციდენტი. ველსის მოხსენების შემდეგ უნდა გახსნილიყო დისკუსია. სიტყვა აიღო ერთმა დელეგატმა და დაიწყო კიდევ ლაპარაკი, რომ ვილაცამ წამოიძახა: დისკუსია არ არის საჭირო! მთელი პარტიეტაგი ფეხზე წამოდგა და მოითხოვა დისკუსიის შეწყვეტა. არც პარტიეტაგის თავმჯდომარის სიტყვამ, არც პარტიის თავმჯდომარის რწმუნებამ არ გასჭრა. პარტიეტაგმა აიძულა პრეზიდენტი დაერღვია რეგლამენტი, ორატორი შეეჩერებია და დისკუსიის დაწყებამდე დისკუსიის მოსპობის წინადადებისათვის ეყარა კენჭი, რაიცა ხმის დიდი უმრავლესობით იქნა მიღებული. ამის შემდეგ პარტიეტაგმა დიდი აღფრთოვანებით, ერთხმად, მიიღო «სამოქმედო პროგრამა» და ორგანიზაციული გაერთიანების პროექტი.

გერის პარტიეტაგზე გაერთიანების წინააღმდეგ გაილაშქრა გადაჭრით გეორგ ლედებურმა, რომელიც იმ თავითვე ცნობილია, როგორც შეურთებელი სექტანტი და გათიშვის მოტრფიალე. მას მხოლოდ თითო-ორჯოლა მომხრე აღმოაჩნდა პარტიეტაგზე. პარტიის ერთსულოვნობა აქაც იმდენათ ძლიერი იყო, რომ როზენფელდმა (ესერების დამცველი მოსკოვში), რომელიც აქამდე ლედებურს ემხრობოდა, პარტიეტაგზე განაცხადა—არ შემიძლია დაგმორდე ამხანაგებს და გაერთიანებულ პარტიაში გადავალ, თუმცა არ ვარ მომხრე გაერთიანებისა. გერამ მიიღო დადგენილება გაერთიანებისათვის 192 ხმით 9-ს წინააღმდეგ. მხოლოდ გეორგ ლედებური და კიდევ ორი-სამი დამოუკიდებელი მოღვაწე რჩებიან გაერთიანებულ პარტიის გარეშე—ულაშქრო გენერლებათ.

ვნახოთ რა პირობები დაედგა სადუქვლათ ორგანიზაციულ გაერთიანებას. უნდა ვიცოდეთ, რომ მეუმრავლესეთა პარტიას ყავდა 1.200,000-მდე წევრი, დამოუკიდებლებს—300,000-მდე. ორგანიზაციების შეერთება უნდა დაიწყო 1 ოქტომბრიდან. ამავე რიცხვიდან ერთიანდება პარტიული კასები და რედაქციები. გაერთიანებულ პარტიის ცეკას შეადგენენ 3 თავმჯდომარე, 3 კასირი, 6 მდივანი, 10 სხვა წევრი და პარტიის ცენტრალურ ორგანოს მთავარი რედაქტორი. ამათგან—დამოუკიდებელი პარტია

აყენებს ერთ თავმჯდომარეს (კრისპინი), ერთ კასირს, ერთ მდივანს და 4 სხვა წევრს. საკანტროლო კომისია შესდგება 11 კაცისაგან: 7 მეუმრავლესე, 4 დამოუკიდებელი. ადგილობრივი ორგანიზაციები შეერთდებიან მთელი თავიანთი შემადგენლობით და შემდეგ შეადგენენ ადგილობრივ ხელმძღვანელ ორგანოებს. ერთდება ყველა წარმომადგენლობითი დაწესებულებების ფრაქციები, ქალთა ორგანიზაციები, ს.-რ. ახალგაზრდობა და სხვა და სხვა.

ამ დებულების მიღების შემდეგ ორივე პარტიტაგმა აირჩია წარმომადგენლები ნიურენბერგის გაერთიანებულ პარტიტაგისათვის, თვითეულმა დაახლოვებით 150 კაცი.

ნიურენბერგის პარტიტაგი შეიკრება 24 სექტემბერს და გაგრძელდა მხოლოდ 3 საათი. ეს იყო საწეიმო სხდომა. თავმჯდომარეობდნენ პარტიის უზუცესი, პფანკუხი და მოხუცი ბოკი, რომელიც 1875 წელს თავმჯდომარეობდა გოტის პარტიტაგს, საცა მოხდა ეიზენახელების და ლასალიანელების გაერთიანება და გერმანიის სოც.-დემ. დარტიის დაარსება. როცა ბაკი გოტას იხსენიებს და პფანკუხს მიმართავს მოგონებებით, მრავალ დღეეგატს ტირილი მოსდის. გარეშე მაყურებელს გაუჭირდებოდა გაეგო ის სულისკვეთება, რომლითაც ნიურენბერგის პარტიტაგი იყო შეპყრობილი, ამბობს «ფორვერტსი». ხოლო ვისაც განუცდია წარსული წლების ძმათა შორის ბრძოლის სიმწარე, ის ადვილათ გაიგებდა ამ დღის სიხარულსა და ცრემლებსა.

პირველათ ლაპარაკობს მეუმრავლესეების პარტიის თავმჯდომარე ჰერმან მიულერი გაერთიანებული პარტიის მიზნებზე და შინაურ პოლიტიკის საკითხებზე. შემდეგ კრისპინი ასაბუთებს ძლიერ, გაერთიანებულ მოძრაობის შექმნის საჭიროებას და მომავალში ძმური სოლიდარობის დაცვისაკენ მოუწოდებს ორთავე მხარეს. ორივე ორატორს ერთნაირი ენტუზიაზმით ესალმება პარტიტაგის ორივე ფრთა. პარტიტაგი ისმენს კიდევ რამოდენიმე ორატორს, მათ შორის უცხოელ ამხანაგების მისალმებებს, და თავმჯდომარე ველისს უკანასკნელ სიტყვის შემდეგ სხდომა იხურება ყიჟინით «გაუმარჯოს გაერთიანებულ სოციალ-დემოკრატას».

გერმანიის პარტიების გაერთიანებას და სიხარულით და აღტაცებით შეეგება მთელი ქვეყნის სოციალისტები, გარდა მცირე რიცხვან სექტანტებისა. ფრანგების სოციალისტების დიდი უმრავლესობა, ინგლისის მუშათა პარტია, დამოუკიდებელი მუშათა პარტია, ბელგიის და სხვა პატარა ქვეყნების სოციალისტები, ამსტერდამის საპროფესიო ინტერნაციონალი—ყველანი ერთნაირი იმედით და მხურვალე მილოცვით მიმართავენ გერმანიის გაერთიანებულ პარტიას. ამ გაერთიანებაში ისინი ხედავენ წინამორბედს მთელი მსოფლიო სოციალიზმის გაერთიანებისას. მართლაც, შეიქმნა ახალი, ორიგინალური მდგომარეობა, რომელიც დიდხანს ვერ გაგრძელდება: მეორე ინტერნაციონალს გამოეშალა ერთი მთავარ წევრთაგანი—გერმანიის მეუმრავლესეები. ხოლო 2-1/2 ინტერნაციონალს მოაკლდა მთავარი მასსიური პარტია—გერმანიის დამოუკიდებლები, ურომლისოდაც მას წინანდელი მნიშვნელობა ეკარგება.

გაერთიანებულმა პარტიამ გადასწყვიტა ორივე საერთაშორისო გაერთიანებაში წარგზავნონ დროებით თავისი წარმომადგენელი. ამნაირად, გერმანიის პარტია გადაიქცა, ასე ვთქვათ, ხიდათ, რომელიც აკავშირებს მე-2 და 2 1/2 ინტერნაციონალებს. მოსალოდნელია, რომ ამ შემოღგომა-წამთარში გადადგმული იქნება ნაბიჯები მე-2 და 2 1/2 ინტერნაციონალების გაერთიანებისათვის, რომელსაც გვერდში ამოუდგება ამსტერდამის საპროფესიო ინტერნაციონალი. ამნაირად შეიქმნება მძლავრი, გაერთიანებული საერთაშორისო პროლეტარული ორგანიზმი.

დამახასიათებელია, რომ გერმანიის პარტიების გაერთიანებამ ერთნაირად შეაძრწუნა კაპიტალისტური და კომუნისტური პარტიები. და განა ეს გასაკვირია? თავის მომავალს ბოლშევიზმი ამყარებს მსოფლიო კაპიტალისტურ რეაქციასთან შეთანხმებაზე: გაერთიანებულ სოციალისტურ ფრონტის წინააღმდეგ ხელი-ხელ ჩაკიდებული დარაზმება კაპიტალისტური რეაქცია და მისი ფაქტიური მოკავშირე რუსული «კომუნიზმი».

**გერმანიის გაერთიანებულ ს.-დ. პარტიაში
დროებითი სამოქმედო პროგრამა:**

ისტორიული განვითარების მსვლელობა ამტკიცებს, რომ კაპიტალიზმმა ვერ შესძლო ქვეყნიერებისათვის წავის, სამუშაოს და პურის მიცემა. უფრო და უფრო მეტის აუცილებლობით აშკარადება, რომ კაცობრიობას მხოლოდ სოციალიზმის გზით შეუძლია თავისუფლების და კეთილდღეობის მიღწევა.

გერმანიის გაერთიანებული სოც.-დემოკრატიკარტია ისწრაფვის პროლეტარიატის ყველა ძალები ერთიანად დარაზმოს კლასიურ ბრძოლაში პოლიტიკურ ხელისუფლების დასაპყრობათ, კლასიურ ბატონობის დასაძლევათ და სოციალიზმის გასახორციელებლათ. გამოდის რამეცნიერულ სოციალიზმის პრინციპებიდან, გაერთიანებული ს.-დ. პარტია აყენებს პირველ რიგში ბრძოლის შემდეგ მიზნებს:

1) რესპუბლიკის დაცვა.

გაერთიანებულ ს.-დ. პარტიას დემოკრატიული რესპუბლიკა მიაჩნია უფროთოვს სამოქმედო ასპარეზათ, უპყვიდრეს საფუძვლათ მშრომელი ხალხის ბრძოლისათვის და სოციალიზმის განხორციელების გამოსავალ კუნქტათ; ამ შემეცნების მიხედვით გერმანიის გაერთიანებული ს.-დ. პარტია მოითხოვს უსასტიკეს და დაუზოგავ ბრძოლის წარმომებას მონარქიის აღდგენის ყოველივე ცდის წინააღმდეგ, რაიხსვერის (არსებულ ჯარის მთარგმნელი) რესპუბლიკის დამყველი სანდო იარაღათ გადაქცევას, იმპერიის ერთიანობის განმტკიცებას, რესპუბლიკის ნაწილების ერთმანეთთან ორგანიულად დაკავშირებას და მთლიან სახელმწიფოს შექმნას.

ეს პოლიტიკა მოითხოვს ცალკე ქვეყნებში პოლიციის და სხვა სახელმწიფო დაწესებულებების მონარქიის მომხრეებისაგან გაწმენდას, მთელი ადმინისტრაციის ფართე დემოკრატიზაციას, ადგილობრივ თვითმართველობების და მათი კავშირების განმტკიცებას, პარტიკულიარულ და რეაქციონურ მისწრაფებების დაძლევას.

2) ბრძოლა კლასიურ იუსტიციის წინააღმდეგ.

უფლების მთელი სისტემის გარდაქმნა სოციალისტურ პრინციპების მიხედვით. მსაჯულთა კოლეგიების ხალხის ყველა წრების წარმომადგენელთაგან შედგენა. იუსტიციის

ყველა სფეროებში არჩეულ თავისუფალი პროფესიულ, მთარგმნელი.) მსაჯულების გადამწყვეტი ხასიათის თანამშრომლობა. სიყვილით დასჯის გაუქმება. დედაკაცის მამაკაცთან გათანასწორება როგორც საზოგადოებრივ ცხოვრების, ისე კერძო უფლებრივ ურთიერთობის სფეროში.

3. საფინანსო და ეკონომიური პოლიტიკა.

ფართო ძირითადი საფინანსო რეფორმა, რომელიც დამყარებული უნდა იყოს შემოსავლის წყაროების დაბეგვრასა და გადასახადების სიმძიმის ეკონომიურ შესაძლებლობის პრინციპის მიხედვით მონაწილეობაზე.

სახელმწიფოს უშუალო მონაწილეობა კაპიტალისტურ მეურნეობის მოსაგებში. მემკვიდრეობის უფლება სახელმწიფოსათვის შორეულ ნათესაობრივ მემკვიდრეობის შემთხვევებში. სავალდებულო წილი სახელმწიფოსთვის მემკვიდრეობაში; ამ წილის უკუპროპორციით ცვალებადობა მემკვიდრეთა რიცხვთან მიხედვით. დასაბეგრავ შემოსავლის დაფარვასთან და კაპიტალის უცხოეთში გაქცევასთან ბრძოლა. სასტიკი დაბეგვრა სასპეკულიაციო მოგების..., საექსპორტო ბაჟის გადიდება იმგვარად, რომ ვალიუტის განსხვავებიდან წარმომდგარი მოგება ერთიანად სახელმწიფოს ხვდეს. უცხო ვალიუტის სასტიკი დაბეგვრა საგარეო ვაჭრობის საფუძვლიანი კონტროლის შემწყობით.

მცხოვრებლების უზრუნველყოფა სანოვავით, განსაკუთრებით პურით, ქართოფილით, ხორციით, რძით და შაქრით—კოოპერატივების დახმარების და მათთვის ხელის შეწყობის საშვალეობით. ხელის შეწყობა საზოგადო სარგებლობის ამშენებლობისათვის, ბრძოლა საშინაო სპეკულიაციასთან.

კერძო მონოპოლიურ მეურნეობის კონტროლი. მიმე, განსაკუთრებით სამთო ინდუსტრიის სოციალიზაცია.

4) სოციალური პოლიტიკა.

სამუშაო ძალის დაცვა სოციალური კანონმდებლობის გაფართოებით. რვა საათის სამუშაო დღეზე ყოველივე თვდასხმის უკუგდება. სამუშაო დროს შემციარება საშიშარ და ჯანმრთელობისათვის მავნე სამრეწველო დაწესებულებებში. დამე მუშაობის შემოკლება მამაკაცებისათვის და აკრძალვა დედაკაცებისა და მცირეწლოვანთათვის. აკრძალვა

F 1294-58350
F 1294
1929

0263/8

ყოველივე სამრევლო შრომის სასკოლო ხნო-
ვანობის ბავშვებისათვის. კავშირების და გა-
ფიცვის უფლებების უზრუნველყოფა. მოხელე-
ებისათვის სახელმწიფოებრივ-სამოქალაქო და
ეკონომიურ უფლებების მინიჭება. ტექნიკური
გასაჭირის დროის ორგანიზაციის *) შეცვლა
ისეთი ორგანიზაციით, რომელიც უზრუნველ-
ყოფს უუმნიშვნელოვანეს წარმოებებში საქი-
როების დროს საჩქარო და ძნელ სამუშაოს
შესრულებას მუშების თვითდისციპლინის სა-
შუალებით და პროფესიულ კავშირების დახმარ-
ებით. საკმარისი მზრუნველობა უსახსროებსა,
ინვალიდებსა და უმუშევრებზე. შრომის მთლი-
ანი კანონმდებლობის შექმნა. ფაბრიკა-ქარხა-
ნის საბჭოთა გადაქცევა მუშების, მოსამსახურ-
ეების და მოხუცების სოციალურ და ეკონომიურ
ინტერესების წარმომადგენლებათ.

პროვინციების აღდგენა პარტიას მიანიჭა გერ-
მანიისათვის წნეობრივ მოვალეობათ და ამას-
თანავე აუცილებელ საშუალებათ ხალხთა შო-
რის ურთიერთობის გასაუმჯობესებლათ. მა-
გრამ ამასთანავე ის გამოთქვამს რწმენას, რომ
სახელმწიფო და სახალხო მეურნეობის არე-
დარევა, როგორც ვალიუტის საშინელი დაცემა
გარდავულ ეკონომიურ მოთხოვნილებათ ხდიან
სარეპარაციო გადასახადების საგრძნობლათ
შემცირებას.

**5) სახალხო ჯანმრთელობა და სახალხო
განათლება.**

განსაზღვრადობრივება ჯანმრთელობის საქ-
მის, აღზრდის და განათლების დაწესებულებე-
ბის. გაერთიანებული სკოლა სამოქალაქო ხა-
სიათის, სარწმუნოების კერძო საქმეთ გამოცხა-
დება. სკოლის სოციალისტურ-პედაგოგიურ
პრინციპების ნიადაგზე მოწყობა. აღზრდის სა-
ქმის მატერიალურ პროდუქციასთან დაკავშირ-
ება.

იმპერიალისტური ომი და მისი გავრძელება
საზავო ხელშეკრულებათა სახით იწვევს მძიმე
მსოფლიო კრიზისს: გამარჯვებულ ქვეყნებში
უმუშევრობა, წარმოების შეფერხება, წინდლი
მასალის და ფაბრიკატების გაუციდველათ დარ-
ჩენა დამარცხებულ ქვეყნებში—ხელფასის მცი-
დველობითი ძალის დაცემა, მშრომელი კლასე-
ბის მდგომარეობის გაუარესება, საშუალო კლას-
ების ექსპროპრიაცია...

6) საერთაშორისო პოლიტიკა.

კაპიტალიზმმა და შეძლებულთა კლასიურმა
ბატონობამ გამოიწვიეს მსოფლიო ომი და მისი
დამთავრების შემდეგ სრულიად უძლურნი აღ-
მოჩნდნენ ნამდვილი ზავის დამყარების საქმეში.
ასეთი ზავის დამყარება შეუძლია მხოლოდ
საერთაშორისო პრინციპებთან შეთანხმებულ
პოლიტიკას. გერმანიის გაერთიანებული სოც-
დემ. პარტია მოითხოვს საგარეო სფეროში
შეთანხმებას და ომისაგან დაზიანებულ ადგი-
ლების აღდგენის პოლიტიკის განგრძობას ას-
რულების შესაძლებლობის ფარგლებში. ჩრდი-
ლო საფრანგეთის და ბელგიის განადგურებულ

ომმა, წარმოების კრიზისმა და საზავო ხელ-
შეკრულებებმა ეველა ქვეყნების მშრომელი
კლასები იმპერიალიზმის მსხვერპლად გახადეს.
ბრძოლა იმპერიალისტური პოლიტიკის წინა-
აღმდეგ, ბრძოლა საზავო ხელშეკრულებების
შეცვლის სასარგებლოთ და ძალადობის და
ძალმომრეობის პოლიტიკის აღვილას საერთა-
შორისო მართლმსაჯულების დაწესებულებათა-
თვის მოითხოვს მსოფლიო პროლეტარიატის
დარაზმვას მთლიან და მტკიცე მებრძოლ ერ-
თეულად.

დასასრულ პროგრამა მოუწოდებს გაერთი-
ანებულ პარტიის წევრებს: ჩვენნი პროგრამის
მოთხოვნილებები საფუძვლათ უნდა დაედონ
ეველა სოციალისტურ სულით გამსჭვანულ
ორგანიზაციების საერთო ბრძოლას, გამარჯვე-
ბის გარკვევებულის იმედით, გასაღკდევებუ-
ლი ენერგიით ასრულდება მაშინ მუშათა კლას-
ის მოწოდება: სოციალისტური საზავადობა
განხორციელდება.

*) ორგანიზაცია, რომელიც შექმნა სახელმწიფომ თე-
ბერვლის რკინის-გზების და ბერლინის ქალაქის მუშა-
მოსამსხურების გაფიცვის დროს გაფიცულების ადგი-
ლების დასაკავებლათ და გაფიცვის სიმძიმის შესამსუბუ-
ქებლათ. მთარგმნელი.

შემდეგი პარტიატაგისთვის მუდმივი პრო-
გრამის პროექტის შესამუშავებლად არჩეულია
ორივე ფრთის წარმომადგენელთაგან საპრო-
გრამო კომისია, რომლის თავმჯდომარეობა
მიენდო ერფურტის პროგრამის ავტორს, კარლ
კაუტსკის.